This book is presented to the Ministers by me.

— বহাগী —

নকুল চন্দ্ৰ ভূঞা

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ম.E. school.

Roll No. 1.

উছৰ্গা।

মাননীয়

শ্ৰীলশ্ৰীযুক্ত শৰৎচন্দ্ৰ গোস্বামী বি-এ, বি, টি,

শ্ৰীশ্ৰীচৰণেষু।

আপোনাৰ মৰমৰ

শ্ৰীনকুলচন্দ্ৰ ভূঞা।

নিবেদন।

আমাৰ দেশত চলন্তি গাৱঁলীয়া গৰখীয়া নামবিলাক সংগ্ৰহ কৰি আজি ৰাইজক আগ বঢ়াই দিবলৈ পাই পৰম আনন্দ, কাৰণ বহুত দিনৰে পৰা সাঁচি থোৱা আশাটি যেন আংশিকৰূপে পূৰ্ণ হৈছে।

আমাৰ ডেকা শিক্ষিতসকলে এই নামবিলাকৰ অভাৱ অনুভৱ কৰাটো বুজিব পাৰি, যোৰহাটৰ "আসাম পাব্লিছিং হাউছ" প্ৰতিষ্ঠা কৰোঁতা বন্ধুবৰ শ্ৰীযুত জিতেন্দ্ৰ কুমাৰ দাস দেৱে ঘনাই উদগণি দিয়াত, 'আসাম-বিলাসিনী" কাকতত জাননী দি, কিছুমান গৰখীয়া গীত গোটোৱা হয়; তাৰে বছা বছা গোটাদিয়েকেৰে এই কিতাপখনি যুগুত কৰা হৈছে। এই বাৰলৈ আৰু নামবিলাকৰ শ্ৰেণী ভাগ কৰা ন'হল। ৰাইজে অঘিণ ভাৱে এই সামান্য কিতাপখনিক আদৰ কৰা দেখিলে ২য় তাঙৰণত আৰু যোগ দি শ্ৰেণী ভাল কৰি দিবৰ ইচ্ছা থাকিল।

আমাৰ স্বনামধন্য সাহিত্যিক বন্ধুবৰ শ্ৰীযুত পদ্মধৰ চলিহা এম-এ, বি-এল দেৱে অনুগ্ৰহ কৰি কিতাপখনিৰ শিক্ষাপ্ৰদ ভূমিকাখনি লিখি দিয়াত তেখেতৰ ওচৰত চিৰ-ঋণী হলোঁ; এই বাবে, এখনি কৃতজ্ঞতাৰ শৰাইৰ বাহিৰে চলিহা-দেৱলৈ আগ বঢ়াবলৈ মোৰ আৰু যোগ্য সমল একো নাই।

চলিহাদেৱে ভূমিকাখনিতে গৰখীয়া গীতৰ সৌন্দৰ্য্য আৰু আমাৰ জাতীয় সাহিত্যত ইয়াৰ মূল্যৰ বিষয়ে প্ৰাঞ্জল ভাৱে দেখুৱাই আহিছে; আৰু আমাৰ এজন উঠি-অহা সাহিত্যিক শ্ৰীযুত ডিম্বেশ্বৰ নেওগদেৱে ২য় বছৰৰ ১২শ সংখ্যা "চেতনাত" "অসমীয়া সাহিত্যত জিলিকনি" বুলি এটি সাৰুৱা প্ৰবন্ধ লিখি, গৰখীয়া গীতৰ সৌন্দৰ্য্য ফহিয়াই ৰাইজক দেখুৱাই দিছে। গতিকে, আৰু তুনাই এই বিষয়ে তুলিবৰ একো আৱশ্যক নেদেখো। জয়ে জয়ে গৰখীয়া গীতক আদৰ কৰোতা চলিহদেও আৰু নেওগদেৱক মোৰ আন্তৰিক সম্ভাষণ নজনাই নোৱাৰিলো।—ইয়াতে, বিলাতৰ পৰা কিতাপখনিৰ খা-খবৰ কৰোতা অসমৰ সুযোগ্য সন্তান বন্ধুবৰ শ্ৰীযুত কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ এম-এ দেৱ আৰু নগাঁৱৰ শ্ৰীযুত মাণিকচন্দ্ৰ বেজ-বৰুৱাদেৱ আৰু ছাপাকৰাৰ সম্বন্ধে সহায় কৰোতা বন্ধুবৰ শ্ৰীযুত ধীৰেন্দ্ৰনাথ আগৰৱালা বি-এ দেৱলৈ মোৰ হিয়াভৰা সাদৰৰ শৰাই এখনি আগ বঢ়ালোঁ।

শেহত, ৰাইজৰ আশীৰ্ব্বাদপ্ৰাৰ্থী হৈ ৰাইজৰ হাততে এই অকনমানি কিতাপখনি গতালোঁ।

ন-হাউলি, ডিব্ৰুগড়।
১।১।১৯২৩

শ্ৰীনকুলচন্দ্ৰ ভূঞা।

দ্বিতীয় তাওবণৰ কথা।

বিষুব সংক্ৰান্তিৰ পৰাই যে বিহু, তাক এতিয়া বঢ়াই নক'লেও হ'ব। এই বিষয়ে, আগেয়ে বহুতবাৰ কাকতে-পত্ৰই আলোচনা হৈ গৈছে। বিহুৰ সম্বন্ধে আটি-গুৰি বিচাৰি গলে দেখা যায়, পুৰণি বৈদিক যুগৰপৰাই বিহুৰ আবিৰ্ভাৱ। কোৱা বাহুল্য, এচিয়া মহাদেশৰ উত্তৰ মেৰুৰপৰা অহা এদল আৰ্য্য যে ভাৰতৰ উত্তৰ-পূব চুকে আসামত সোমাইছিল হি, তাৰো "বিহু" শব্দটো এটা প্ৰমাণ!—আমাৰ দেশত—কাতিৰ বিহু, মাঘৰ বিহু, আৰু বহাগৰ বিহু (ইয়াক চ'তৰ বিহুও বোলে) নামে তিনটা বিহু চলিত আছে। তিনিওটা বিহুতে বুঢ়াৰপৰা ল'ৰালৈকে,—সকলোৰে প্ৰধান কাম হৈছে—ঈশ্বৰ চিন্তা। এই বাবেই তিনিওটা বিহুতে প্ৰত্যেক সত্ৰতে, প্ৰত্যেক নাম ঘৰতে, প্ৰত্যেক ঘৰতে নাম-কীৰ্ত্তন হয়। এনে শুভ মুহূৰ্ত্তত আত্মীয়-স্বজনৰ সৈতে দেখা-শুনাকৈ এসাজ খোৱাও হয়। তিনিওটা বিহুৰ ভিতৰৰে—বহাগৰ বিহুত, অসমীয়াই বছৰৰ দুখ-দৈন্য, শোক-সন্তাপ এফলিয়া কৰি থৈ, নিজৰ মন-প্ৰাণ ঢালি, ৰঙ-আনন্দত আপোন-পাহৰা হয়। মানুহ-বিলাক ভগৱৎপ্ৰেমত ইমান মতলীয়া হয় যে, তেওঁবিলাকে ঘৰে ঘৰে হুচৰিগাই, ঈশ্বৰৰ নাম-কীৰ্ত্তন কৰি ফুৰে। এবাৰ এই হুঁচৰি গায়ে, স্বৰ্গদেও লক্ষ্মীসিংহৰ দিনত, ডাঙৰ—সৰু বিষয়াসকলে মোৱামৰীয়াৰ হাতৰপৰা ৰাজসিংহাসন উদ্ধাৰ

কৰিছিল। এই দুয়োটা কাৰণতে, অসমত হুচৰি গোৱাৰ বৰ সন্মান।—এই বিহুৰ উপলক্ষেই, গাঁৱৰ ল'ৰা ছোৱালী-বিলাকেও, নাচ-গান কৰি, প্ৰকৃতিৰ লগত নিজৰ মন-প্ৰাণ ঢালি বিমল আনন্দ উপভোগ কৰে। ইয়াত জাকজমক নাই, গছ-পাতৰ দৰে নিৰ্ম্মল আৰু সৰল। এই বাবেই বিহু-গীত আৰু বিহু-নাচৰ আজ ইমান সৌন্দৰ্য্য।

ভাৰতৰ প্ৰত্যেক জাতিৰে, একো-একোটা প্ৰাদেশিক জাতীয় উৎসৱ আছে; যেনে হিন্দুস্থানীৰ কৰ্জ্জৰী, বঙালীৰ দুৰ্গোৎসৱ, সেইদৰেই আমাৰ অসমীয়াৰ বিহু। বিহুত আমাৰ দুখীয়াৰ পৰা চহকীলৈকে, বুঢ়াৰপৰা ল'ৰালৈকে আৰু ধৰ্ম্মৰ সকলো সম্প্ৰদায়ৰ মানুহেই যেনেকৈ যোগ দিব পাৰে, আন একো উৎসৱতে সেই দৰে আমি সকলোতে যোগ দিব নোৱাৰো।

বৰ দুখৰ বিষয়, আমাৰ স্বাধীন-চিন্তা হ্ৰাস হোৱাৰ লগে-লগেই আমি আমাৰ কৌটিকলীয়া জাতীয় উৎসৱ বিহুলৈ আওকাণ কৰিছোঁ। ইয়াৰ ফলত, বিহুত বিমল আনন্দৰ ঠাইত কিছুমান আৱৰ্জ্জনা সোমাই, আমাৰ সমাজত কিছুমান কলুষৰ ছেকা পৰিছে। এইবাবে জগৰীয়া আমি। মানুহে যে কয়, উৎসৱ আনন্দ স্বাধীন জাতিৰ হে, এই কথাষাৰ আখৰে আখৰে সঁচা। ন'হলে বিহুৰ নিচিনা বিমল আনন্দত কিয় পাপৰ ছেকা পৰে? এতিয়া আমাৰ কৰ্ত্তব্য, ইয়াক সজীৱ কৰি তোলা। শেহত কওঁ,—কোনোবাই যদি এতিয়াও কয়—বিহুৰ নাচগান বেয়া,—উত্তৰত আমি ক'ম,—তেওঁ

দাসত্বৰ গচকণিত ইমান তলত পৰিছেগৈ যে, তেওঁ নিজৰ প্ৰাণৰ আনন্দ কি তাক বুজিবলৈ যোগ্য নহয়।—তেওঁ আজি বিহুত প্ৰাণ খুলি হাঁহিবলৈ তেওঁৰ প্ৰাণত প্ৰাণ নাই।

বৰ সুখৰ বিষয় যে নিছলী "বহাগী"য়ে ৰাইজৰ সমূচিত আদৰ পাব পাৰিছে। এবছৰৰ ভিতৰতে "বহাগী"ৰ প্ৰথম তাঙৰণ শেষ হ'ল। এইবাৰ দ্বিতীয় তাঙৰণত আৰু ভালেমান গীত যোগ কৰি যতদূৰ পাৰি গীতবিলাক শ্ৰেণীভাগ কৰি দিয়া হৈছে। মোৰ শ্ৰদ্ধেয় বন্ধু তেজপুৰৰ সাহিত্যিক শ্ৰীযুক্ত বেণুধৰ দাস ডাঙৰীয়াই অনুগ্ৰহ কৰি গীত বিলাক শ্ৰেণীভাগ কৰি দিয়াৰ বাবে, আৰু বহাগীৰ ঘনাই বুজলওঁতা বন্ধুবৰ শ্ৰীযুত মহিমচন্দ্ৰ সিংহদেৱে শ্ৰেণীভাগৰ সম্পৰ্কে পৰামৰ্শ দিয়াৰ বাবে—তুইবো ওচৰত মই ধৰুৱা।

এই খিনিতে এটি কথা উনুকিয়াই থওঁ যে, বহুতো গীতত বহুত শব্দ আনকি বহুত বাক্যও—পুৰণি আৱৰ্জ্জনা শব্দ গুচাই, নিজে গঢ়ি দিব লগীয়া হৈছে। এইবাবে, ৰাইজৰ ওচৰত ক্ষমা খুজিছোঁ।

সৰশেহত, মোৰ প্ৰিয়বন্ধু শ্ৰীযুত বেণুধৰ শৰ্ম্মা দেৱে কিতাপখনিৰ সকলো তত্ত্বাৱধান লৈ কলিকতাত ছপা কৰাই দিয়াৰ বাবে তেওঁৰ ওচৰত মই চিৰঋণী থাকিলোঁ।

আশাকৰোঁ, এইবাৰো সহৃদয় ৰাইজে আজলী "বহাগী"ক আদৰ কৰি একোলা ল'ব। ইতি—

যোৰহাট—বহাগ—১৮৪৭
৫।৫।১৯২৫

বিনীত,—
শ্ৰীনকুলচন্দ্ৰ ভূঞা

তৃতীয় তাঙৰণৰ কথা।

—"বহাগী"ক ৰাইজে আশাতীত ৰূপে আদৰ কৰাত আজি প্ৰায় এবছৰৰ আগতেই, আগেয়ে ছাপা কৰা কিতাপ অন্ত হ'ল। এইবাৰ ন-কৈ আৰু চাৰিকুৰিমান গীত সুমুৱাই "বহাগী"ক আকৌ ৰাইজৰ আগলৈ উলিয়ালো। আশাকৰো এইবাৰো, "বহাগী"ক ৰাইজে যেন আগৰ দৰেই মৰম চেনেহৰে দাঙি ধৰে।

বিহুলৈ "বহাগী"ক প্ৰথমতে সজাইছিল, মোৰ প্ৰিয় বন্ধু চাহ-খেতিয়ক শ্ৰীযুত ধীৰেন্দ্ৰনাথ আগৰৱলা বি-এ দেৱে, মাননীয় চাহ-খেতিয়ক শ্ৰীযুত ৰামেশ্বৰ শৰ্ম্মা ডাঙৰীয়াৰ বিশেষ পৃষ্ঠ-পোষকতাত "বহাগী"য়ে দ্বিতীয়বাৰ ৰাইজৰ আগলৈ ওলাইছিল। এইবাৰ, কিন্তু, তাহানি, জয়ে-জয়ে, বহাগীৰ গীত বিলাকক আদৰ কৰোতা শ্ৰদ্ধেয় বন্ধু শ্ৰীযুত জিতেন্দ্ৰ কুমাৰ দাস দেৱে "বহাগী"ক সজাই-পৰাই দিছে।

এখেতসকল তিনিও গৰাকীৰ অনুগ্ৰহতেই ৰাইজে আজি "বহাগী"ক পাইছে। এইবাবে, মোতকৈও, "বহাগী"ৰ বাবে এখেতসকলহে ৰাইজৰ শলাগৰ পাত্ৰ। ইতি—

ঢেকিয়াজুলি, যোৰহাট
১ চ'ত—১৮৫৬ শঁক,

বিনীত
শ্ৰীনকুলচন্দ্ৰ ভূঞা

ভূমিকা

লিখকঃ—শ্ৰীযুত পদ্মাধৰ চলিহা এম-এ, বি-এল।

—ঃ(০)ঃ—

সাহিত্যৰ নিচিনা উদাৰ বিশ্বজনীন, সকলোকে আঁকোৱালি ধৰিব পৰা বস্তু জগতত বিৰল। সাহিত্য মানৱ জাতিৰ মস্তিষ্ক স্বৰূপ। সৃষ্টি পাতনিৰে পৰা কবি, মনস্বী আৰু ভাবুক-সকলে যিবিলাক মধুৰ, গভীৰ আৰু হৃদয়গ্ৰাহী ভাবৰ অৱতাৰণ কৰি সত্যৰ প্ৰচাৰ আৰু সৌন্দৰ্য্যৰ সৃষ্টি কৰি গৈছে—সেই বিলাকৰ লিপিবদ্ধ সমষ্টিকে সাহিত্য বুলিব পাৰি। কাব্য সঙ্গীত, উপন্যাস, বুৰঞ্জী, বিজ্ঞান, দৰ্শন, সকলোৱেই সাহিত্যৰ অন্তৰ্ভুক্ত। সাহিত্যৰ মৌলিক অৰ্থ সংসৰ্গ নাইবা মিলন। (সহিত+ষ্ণ্য)। মানৱেৰে সৈতে মানৱৰ, অতীতেৰে সৈতে বৰ্ত্তমানৰ, বৰ্ত্তমানেৰে সৈতে ভবিষ্যতৰ, পুৰণিৰে সৈতে নতুনৰ, অসীমেৰে সৈতে সসীমৰ, অন্তৰ্জগতেৰে সৈতে বহিৰ্জগতৰ, মানৱাত্মাৰে সৈতে পৰমাত্মাৰ সংসৰ্গ ঘটাই সাহিত্য। ই মানৱজগতৰ ক্ৰমবিকাশত বিশেষ সহায় কৰে।

পুৰণিৰে সৈতে আমাক চিনাকী কৰি দিয়া আমাৰ পৰম মিত্ৰ হৈছে সাহিত্য। আমাৰ যাউতিযুগীয়া জাতীয় ভাব-সম্পদৰ অখণ্ড ভঁৰাল সাহিত্যই হে। অতীত গৌৰৱ,

জাতীয় মৰ্যাদা সাহিত্যৰ ওপৰত হে প্ৰতিষ্ঠিত। আমাৰ পূৰ্ব্বপুৰুষসকলৰ চিন্তাৰ সোঁত কেনেকৈ আৰু কোন ফালে বৈছিল, তেওঁলোকে কি ধৰণৰ ভাব-ৰাজ্যত বাস কৰিছিল, আমাৰ পুৰণি সম্পত্তিৰপৰা জাতীয় উন্নতিৰ সঁজুলি কিমান পৰিমাণে সংগ্ৰহ কৰিব পাৰি ইত্যাদি তথ্য-নিৰূপণ কৰা স্বদেশহিতৈষী মাত্ৰৰেই প্ৰধান কৰ্ত্তব্য। এই উদ্দেশ্য আগত লৈয়ে, "বাৰভূঞা," "চোৰাংচোৱাৰ চ'ৰা" প্ৰভৃতি গ্ৰন্থ প্ৰণেতা শ্ৰীযুত নকুলচন্দ্ৰ ভূঞা দেৱে বিস্তৰ পৰিশ্ৰম কৰি এই গৰখীয়া গীতবিলাক সংগ্ৰহ কৰি পুথিৰ আকাৰেৰে ৰাইজৰ আগত দাঙি ধৰিছে, সেই বাবে ভূঞাদেওলৈ এখনি আন্তৰিক শলাগৰ শৰাই আগ বঢ়াই দুটিমান কথা নিবেদন কৰিব খুজিছোঁ।

এই গৰখীয়া গীতবিলাক গাৱঁলীয়া নিৰক্ষৰ কবিৰ ভাবোচ্ছ্বাস মাথোন। কোনেও কবিবৰ উপাধি ল'বলৈ নাইবা ছাপাখানাত নাম জ্বলাবৰ মনেৰে এইবিলাক ৰচনা কৰা নাছিল। কিন্তু তত্ৰাচ, এই গীতবিলাক আমাৰ জাতীয় সাহিত্যৰ অন্তৰ্ভুক্ত হ'বৰ সম্পূৰ্ণ উপযোগী। বুৰঞ্জী পাঠক-মাত্ৰেই জানে যে, অতীজতে যেতিয়া লিখাৰ প্ৰথা প্ৰচলিত নাছিল, তেতিয়া আৰ্য্যসকলৰ শ্লোক আৰু স্তোত্ৰবিলাক ইমুখৰপৰা সিমুখলৈ পুৰুষানুক্ৰমে চলি আহিছিল। ভালেমান দিনৰ মূৰত সেই বিলাক একে ঠাইতে গোট খুৱাই লিপিবদ্ধ কৰাত "বেদ" নামেৰে অভিহিত হ'ল আৰু আজি সেই

বেদ ভাৰতীয় সাহিত্যৰ প্ৰধান সম্পদ বুলি পৰিগণিত। কোনো এটি ভাব প্ৰকাশ কৰাৰ পিছত যদি সি সুজনৰ হৃদয়ঙ্গম হয় আৰু লাহে লাহে এটি সমগ্ৰ জাতিৰ হৃদয়তন্ত্ৰী স্পৰ্শ কৰিব পাৰেগৈ, তেন্তে তাক লিপিবদ্ধ কৰি জাতীয় সাহিত্যৰ ভঁৰালত ঠাই দিব পৰা যায় আৰু ক্ৰমে সি যদি বিশ্বজনীনতা (Universal appeal) গুণ ধাৰণ কৰে তেন্তে সি বিশ্ব-সাহিত্যত (Classic) আসন লাভ কৰে।

ইংলণ্ডৰ গৰখীয়া গীতবিলাক (Pastoral Poems and Ballads) ইংৰাজী সাহিত্যৰ অমূল্য ৰত্ন স্বৰূপ। আজিৰ সমালোচকসকলে সেইবিলাকৰ নতুন ২ সৌন্দৰ্য্য আৰু মাধুৰ্য্য আবিষ্কাৰ কৰিছে। আমাৰ এই অসমীয়া গৰখীয়া গীতবিলাক অশ্লীল নাইবা চহা বুলি দলিয়াই পেলোৱা অনুচিত। আৱৰ্জ্জনা বিলাক বাদ দিলে দেখা যায়, প্ৰায়বিলাকতে কবিতাৰ সকলো উপকৰণ বৰ্ত্তমান। এই নিবন্ধৰ কবিসকলে বিদ্যাৰ আড়ম্বৰ নকৰাকৈ, ব্যাকৰণৰ কটকটীয়া বান্ধোনত নোসোমোৱাকৈ, দাৰ্শনিক তত্ত্বৰ মেৰ পাকত পাকঘূৰণি নোখোৱাকৈ, সৰল ভাবেৰে হৃদয়ৰ দুৱাৰ মুকলি কৰি, অন্তৰৰ ভাব প্ৰকাশ কৰিছে। পুৰণি ইংৰাজী "বেলেড" (Ballad) আৰু ইংৰাজী কবিতাৰ আজো-ককাক চচাৰৰ (Chaucer) কবিতাবিলাকৰ দৰে এই গৰখীয়া গীতবিলাকতো আমি কি দেখিবলৈ পাওঁ?— প্ৰকৃতিৰ শোভাত লৰালিৰ সৰল আনন্দ (Fresh, childlike delight in nature) আৰু সৰল চিতীয়া প্ৰাণীৰ সৰল

বিমল নৈসৰ্গিক সন্তোষ ("that simple spontaneous, unreflecting pleasure which all unsophisticated beings feel in open-air life." Prof. Sharp.)

প্ৰায়বিলাক গীততে এই কথা লক্ষ্য কৰিব লাগে যে, জয়জয়তে প্ৰকৃতিৰাজ্যৰ এটি বিতোপন চিত্ৰেৰে সৈতে ৰজিতা খুৱাই মানৱ হৃদয়ৰ এটি আবেগ প্ৰকাশ কৰা হৈছে। যেনে ঃ—

"জোনৰ সাৰথি তৰা ;
আমাৰ সাৰথি চেনেহী লগৰী
চিনিছোঁ নিলগৰপৰা।"

এই গীতবিলাকত দাৰ্শনিকতত্ত্ব প্ৰতিপন্ন কৰাৰ প্ৰয়াস নেথাকিলেও পুৰণি অসমীয়া দেহা-বিচাৰৰ গীতবিলাকৰ নিচিনাকৈ একোটি গীতত গভীৰ আধ্যাত্মিকতত্ত্ব বিচাৰি পোৱা যায় ঃ—

"চাই নো চাই বুলিবি বাট হেৰ চেনাইটি
চাই নো চাই বুলিবি বাট ;
দেহৰে ভিতৰত আছে খালে বাম
পিছলি পৰিবি তাত।"

গুণ নাইকিয়া ৰূপহী মদাৰক উদ্দেশ কৰি গৰখীয়া কবিয়ে এটি সুন্দৰ নীতি উপদেশ কেনে সুন্দৰকৈ ব্যাখ্যা কৰিছে ;—

"কেলেই ফুলিলি ৰূপহী মদাৰ ঐ
কেলেই পেলালি কলি ?

গুৰুতো নেলাগ ভকততো নেলাগ
থাক তলে ভৰি সৰি ।"

অলঙ্কাৰ শাস্ত্ৰত পণ্ডিত নোহোৱাকৈ এজন কবিয়ে ভাষাৰ প্ৰয়োগ কেনেকৈ সুন্দৰকৈ কৰিছে ;

"কাঁহৰ বাটিতে সৰিয়হ পিছলে
নিয়ৰত পিছলে ভৰি ;
কথাৰ পাছত কথাতে পিছলে
কথাতে খোপনি ধৰি ।"

আমি আজিকালি পাশ্চাত্য শিক্ষাৰ পোহৰ পাই, মিল্টন, টেনিছন আদি কবিসকলৰ কবিতাত "অনুপ্ৰাস" (alliteration) অলঙ্কাৰৰ দৃষ্টান্ত খপিয়াই ফুৰোহঁক। কিন্তু তলত দিয়া গীতটিৰপৰা বুজিব পাৰি যে, তেনে দৃষ্টান্ত আমাৰ নিজৰ সাহিত্যতে জল্‌জল্ পট্‌পট্‌কৈ জিলিকি আছে ঃ—

ধনক ধনে কৰি ধনকে ঘটিলোঁ,
পৰম যতন কৰি ;
ধনে গ'ল উছলি মন গল পিছলি
লগত গ'ল ছুচলি খৰি ।"

ওপৰত দিয়া করুণৰসাত্মক গীতটিৰ ভাবৰ লগত ভাষাৰ সামঞ্জস্য বাস্তৱিকতে শলাগিব লগীয়া ।

আমি বিদেশী সাহিত্যৰ প্ৰণয়মূলক উপন্যাস, নাটক আৰু কাব্যৰ প্ৰণয়-চিত্ৰ আৰু সৌন্দৰ্য্য বৰ্ণনাত মুগ্ধ হৈ আপোনপাহৰা হওঁ। কিন্তু আমাৰ সামাজিক আদৰ্শ আৰু

ৰীতি-নীতি-অনুসৰি বিচাৰ কৰিলে ইংৰাজ কবি স্কটৰ "Lady of the Lake" অৰ দৰে আমাৰ গৰখীয়া গীততো যৌৱনৰ সুন্দৰ চিত্ৰ দেখিবলৈ নেপাওঁ নে ?—

"জিলিকি আছিলে চৰা নাওখনি
জিলিকি আছিলে টিং ;
টিঙৰ ওপৰত চেনাইটি আছিছে
সেওঁতা ফলাতে চিন।"

(এই প্ৰসঙতে কৈ থওঁ যে ইংৰাজী "Love" নাইবা "Darling" বোলাৰ দৰে নিজৰ প্ৰণয়ৰ পাত্ৰ-পাত্ৰীক "চেনাইটি," "ধন" নাইবা "লাহৰী" বুলি উল্লেখ কৰা আপত্তিজনক কথা নহয়। চণ্ডীদাস আৰু বিদ্যাপতিৰ কবিতাতো "ধনী" শব্দৰ প্ৰয়োগ দেখা যায়।)

কালিদাসৰ মেঘদূতত বিৰহী যক্ষৰ বিৰহিনীলৈ বি প্ৰবল ধাউতি, আমাৰ নিৰক্ষৰ প্ৰেমিকৰ হিয়াতো তেনে প্ৰবল উচ্ছ্বাস :—

"চৰাই হৈ পৰিম গৈ তোমাৰে বিলত ঐ
মাছ হৈ পৰিম গৈ জালত ;
ঘাম হৈ পৰিম গৈ তোমাৰে শৰীৰত
মাখি হৈ পৰিম গৈ গালত।"

কিছুমান গীতত বিশুদ্ধ হাস্যৰসৰ অৱতাৰণা কৰা দেখিলে সুখ লাগে ;—

"চৰাইলৈ বুলি ছিটিকা পাতিলোঁ,
ডৰিকলৈ পাতিলোঁ জাঙি ;

উদ্ৰা পকোৱাদি   পকাই ২ সুধিলো
পেটৰ কথা নক'লা ভাঙি।"

কোনো এটি যুগৰ সাহিত্য সেই যুগৰ সমাজৰ দাপোণস্বৰূপ। এই গৰখীয়া গীতবিলাকত পুৰণি অসমীয়া গাৱঁলীয়া জীৱনৰ সুখ-দুখ, আশা-ভয়, আদৰ্শ-আকাঙ্ক্ষা প্ৰভৃতিৰ এটি জ্বলন্ত চিত্ৰ দেখিবলৈ পোৱা যায়। এই চিত্ৰত কি দেখোঁ? প্ৰথমতে,—সৰল শান্তিময় জীৱনৰ চানেকী; দ্বিতীয়তে—প্ৰকৃতি ৰাজ্যৰে সৈতে মানৱ ৰাজ্যৰ ঘনিষ্ঠ সম্বন্ধ, তৃতীয়তে—দৈৱশক্তিত অটল বিশ্বাস। আন পাকে দেখিবলৈ পাওঁ যে, সেই সময়ত বাহ্যিক জগতৰ লগত সংসৰ্গ নিচেই কম আছিল। কিছুমান গীতত প্ৰণয়ৰ গভীৰতা আৰু ভাৱপ্ৰৱলতা (Sentimentalism) প্ৰকাশ পাইছে; কিন্তু আনবিলাকত এই প্ৰণয় মাত্ৰ এটি ক্ষণস্থায়ী আবেগ (Passion) স্বৰূপ হে ফুটি উঠিছে যাথোন।

সামৰণিত কবলগীয়া এই যে. এই গৰখীয়া গীতবিলাকে আমাৰ সাহিত্যৰ ভিতৰত ঠাই পোৱা নিতান্ত বাঞ্ছনীয়। সূক্ষ্মদৰ্শী সমালোচকসকলে সেইবিলাক বিশ্লেষণ কৰি নতুন নতুন তথ্য নিৰূপণ কৰিব পাৰিব বুলি মোৰ বিশ্বাস। আশা কৰোঁ, ভূঞাদেওৰ পুথিখনিয়ে ৰাইজৰ হাতত সমুচিত আদৰ পাব।

শিৱসাগৰ।
১১।১১।২০

শ্ৰীপদ্মধৰ চলিহা।

The "Times of Assam" (19th. May, 1923).

———o———

BAHAGI by Srijut Nakul Chandra Bhuyan, the author of Bara Bhuyan, Chorang Choar Chora, Chandrakanta Singha, Badan Barphukon, Jonowali etc.

———

A critical review by Moulvi Sayidur Rohman, M. A. B. L., (Khan-Sahib and M. L. C.).

It is a collection of Assamese pastorals and ballads by Mr. Nakul Chandra Bhuyan. The book opens with a masterly introduction from the facile pen of Mr. Padmadhar Chaliha, M A., B. L., in which the latter deals analytically and exhaustively with the poetic value of the contents thereof with deep insight of a true literary critic. These pastorals have been in the lips of rural youths and cowherds of Assam from time immemorial but none so far cared to take pains to collect and preserve them in our literature as none perhaps appreciated their literary value. The very title of the book is suggestive of the fact that it contains songs sung during the great festival of Bihu held during the month of Bohag. The festival of Bihu is pre-eminently a national festival to the Assamese and the songs sung therein are national to the core They are all set to a particular music and specially adapted to dancing. To a casual reader, these pastorals may appear stale and commonplace

having no efficacy beyond affording certain vulgar enjoyment to the rural youths of Assam, but to a curious student of literature they are of historic importance forming as they do one of the chief stocks in trade of Assam literature. In them are portrayed the elementary passions of human nature as found in their native simplicity among the unsophisticated villagers of Assam who live in perpetual contact with the abiding grandeor and calm of nature. They come into being in the open air freshness pervading through them The process and appearences of external Nature act and react on the emotions expressed in them. In them naivete of expression has been combined with depth of emotion, and directness of language with spontancity of thought. They remarkably illustrate wordsworth's definition of poetry, that it is the spontaneous .over-flow of powerful feelings. The subtle landscape painting of Upper Assam the vigorous poetry of the rural Assamese youths, the singing matches, the love-lays of courtship or complaint in them all remind us of the celebrated pastorals of Theocritus and Vergil. National to the core, they. of all others, afford the surest keynote to Assamese rural life so childlike in its innocence and so grand in its simplicity. The author has to be heartily congratulated for his characterstic energy and patience in collecting and publishing them so neatly and above all, for his doing a yeaman's service to the cause of Assamese literature by preserving them.

S. Rohman

———

R. Ch. Borooah

বহাগী।

প্ৰথম অধ্যায়—বিহু।

১

অতি চেনেহৰে মুগাৰে মহুৰা
অতি চেনেহৰে মাকো ;
অতি চেনেহৰে বহাগৰ বিহুটি
নেপাতি কেনেকৈ থাকোঁ।

২

আজি বিহু বিহু কালি বিহু বিহু
কেতিয়া ফুলিব নাহৰ ;
কেতেকী চৰায়ে কাটে সৰু-সূতা
মকুৰা কঠৰে যঁতৰ।

৩

ছাগে ছেলাবৰে ডবুৱা কটাৰি
পহুঁ ছেলাবৰে মিত ;
গাৱঁৰ বুঢ়া-মেথা দায়-দোষ এৰিবা
গাই যাওঁ বতৰৰ গীত।

৪

এই বেলি বিহুটি ৰমক ঐ জমক ঐ
নাহৰ ফুল ফুলিবৰ বতৰ ;
নাহৰ ফুলৰ গোন্ধ পাই লাহৰীৰ তত নাই
গচকি ভাঙিলে যঁতৰ।

৫

ঔৰে গছতে মৌএ বাহ ল'লে
ককাই পাৰি দিয়া খাওঁ ;
আতোলা সোনৰে বিৰি গঢ়াই দিয়াঁ
বিহু মাৰিব'লৈ যাওঁ।

৬

কলীয়া কচুৰে শিপা ;
জীয়াই থাকোঁ মানে তোমাৰে তিপোতা
বিহুলৈ পঠিয়াই দিয়াঁ।

৭

বিহুৱা চৰায়ে কৰে বিহু বিহু
আমাৰ বিহু কাপোৰ নাই ;
সমনীয়াই সুধিলে ক'মে কি-য়ে বুলি
সক্কতে মৰিলে আই।

৮

বাঢ়ি বাঢ়ি গ'ল ভলুকা গাজেটি
কাউৰি পৰিলে ভাগে ;

বৰটো ককায়ে টকা সাজি দিলে
বিহু মাৰিবগৈ লাগে।

৯

চ'তত চকৰি বহাগত বগৰি
জেঠত আমনা ধান;
গৰু-বিহু-দিনাখন ল'বি আশীৰ্ব্বাদ
তেহে পাবি বৈকুণ্ঠত থান।

১০

তিতা ধান-খেৰৰ ছাই;
অতি চেনেহৰ বহাগৰ বিহুটি
টিকাত চাপৰ মাৰি যায়।

১১

এই বেলিৰ বিহুখন লৰকে ফৰকে
ওপৰলৈ টানিলে খৰ;
বিহুৰ নাচনী নৰীয়া পৰিলে
ঢুলীয়া পৰিলে জ্বৰ।

১২

নাচনী নৰীয়া পৰিল সমনীয়া
নাচনী নৰীয়া পৰিল;
কালি এতেবেলি ভাতে নাইকিয়া
কাছুটি স্থলকি পৰিল।

১৩

ইফালে টকা মাত   সিফালে টকা-মাত
মাজত শোলেংগুৰি সূতি ;
টকাৰ মাত শুনি   বাঢ়িল চতীয়না
পুলিয়ে ধৰিলে গুটি।

১৪

ঢোলৰ নেজান ছেও   মোৰ ঢুলীয়া
মিদঙ্গৰ নেজান ছেও ;
নাচনী ছেৱকে   মাৰিব নেজান
কানে দি মাৰি যাওঁ ডেও।

১৫

ঢুলীয়া ককাই ঐ
ঢোলে ভালে কৰি বাবি ;
ঢোলৰে মাৰিবে   নাকটি চিঙিম ঐ
ঘৰলৈ উলটি যাবি।

১৬

ঢাপত নুকুৱা সিজু
ওলোটাই ওভোতাই   কেলেই নাম দিছ
কেলেই খাই যাব ৰিজু।

১৭

পেপাটি বজাওতে   তিনিটি আঙ্গুলি
মাজৰটি আঙ্গুলি পৰে ;

আমাৰ নাচনীয়ে নাচিবলৈ ধৰিলে
পখিলা উৰাদি উৰে।

১৮

নাচোতে উৰিলে ধূলি;
বেইতা স্বামীয়ে চাই জুমি জুমি
মোৰ জনী আহিছে বুলি।

১৯

বিহু মাৰি থাকিবৰ মনে ঐ লগৰী
বিহু মাৰি থাকিবৰ মন;
বিহু মাৰি থাকোতে পলুৱাই নিনিবা
ভৰিব লাগিব ধন।

২০

বিহুৰে বিৰিণা পাত;
বিহু থাকে মানে বিহুকে বিনাৰি
বিহু গ'লে বিনাবি কাক?

২১

এৰিয়াৰ এখনি কপাহীৰ এখনি
মই বোলোঁ বিহুলৈ যাওঁ।
ইয়ে নিলে এখনি সিয়ে নিলে এখনি
তাকে ঐ বিচাৰি যাওঁ।

২২

ইটো পৰ্ব্বতত কুকুৰা কাটিলোঁ
সিটো পৰ্ব্বতত তেজ;

নাচনী মুৰৰে　গুটি ফুলৰ গামোছা
যেনে ম'ৰা চৰাইৰ নেজ ।

২৩

নাচনীৰ কুৰুটা　গুদাম ঐ চাৰিটা
চাৰিকো চাৰিয়ে চৰে ;
নাচনীৰ মুখলৈ　চাবকৈ নোৱাৰি
জলকীয়াই পোৰাদি পোৰে ।

২৪

বিহুলৈ কেইদিন　আছে সমনীয়া
বিহুলৈ কেইদিন আছে ;
উজনি নামনি　মাৰোঁ কেউ খনি
বিহুলৈ বাৰদিন আছে ।

২৫

বিহুতলীৰ নাচনী　কোনে ঐ নাচনী,
বিহুতলীৰ নাচনী কোন ;
বিহুতলীৰ নাচনী　আমাৰ সৰু আইটী
খোপাত বান্ধি লৈছে সোণ ।

২৬

আলি ঢাকি পৰিলে　কাণকুৰিকা চৰাই
পথাৰ ঢাকি পৰিলে কাম ;
তিনি চাৰি গীতেৰে　আধ্যা পৰিলে
ডাকি বোলা কৃষ্ণ-ৰাম ।

দ্বিতীয় অধ্যায়—অঙ্গৰাগ

বা

ৰূপলাৱন্য।

১

অঁহিতে সলাবৰ পাত ;
আমাৰ মইনাই বৰণটি সলালে
ল'লে ৰঙা-ৰিহা গাত।

২

কেহ কলী নিকলী কপাহ সূতা মুকলি
ঠেঁহ পাতি নেখালি ভাত ;
এপুৰা সেন্দুৰৰ জোৰ ফোট মাৰি লৈ
ল'লি ৰঙা—ৰিহা গাত।

৩

ম'হৰ গুৱালটি কাতিৰাম ককাই ঐ
মহৰ কিয়ে কিয়ে নাও ;
এজনী হাৰলী এজনী পাৰলী
এজনীৰ নুমলী নাও।
হাবৈএ খুজিলে হাৰে কটা মাদলি
পাবৈএ খুজিলে মণি ;
বুকৰ নুমলীয়ে খুজি পঠিয়াইছে
এখন হাতী দাঁতৰ ফণী ;

হাবৈলৈ কিনিলোঁ   হাৰে কটা মাদলি
পাবৈলৈ কিনিলোঁ মণি ;
বুকুৰ মুমলীক   বুলাই ক'বিগে
নেপাওঁ হাতীদাঁতৰ ফণী।

৪

আকবেলিৰ বিহুখন   চেৰেঙা-বেৰেঙা
চতৰ বিহুত যুজাব কণী ;
এবটল আঁতৰ তেল   আনি দিবা চেনাই ঐ
মহৰ শিঙৰ আনিবা ফণী।

৫

উজনিৰ জীঁয়া   ধোৱাকৈ চান্দিয়া
ন-জোনৰ মুখৰে পানী ;
সৰুকৈ বাটিবা   মুগাৰে বটীয়া
আনিম যোৰহাটৰ মণি।

৬

গুৰায় কি মুগুৰায়   সোণ-পোৱাল মণি
উলিয়াই উলিয়াই চাওঁ ;
গুৰায় কি মুগুৰায়   মোৰ জানো ধনক ঐ
আগে পিছে কৰি চাওঁ।

৭

হাতী চাই কিনিবা   হাতীৰে লেঙেছি
ঘোৰা চাই কিনিবা জীন ;

মুগাৰে মেখেলা ভাল চাই কিনিবা
কোঁচতে সোনটিক দিম।

৮

ইনৈও আমাৰে সিনৈও আমাৰে
জাজী নৈ আমাৰে নৈ
আঙঠি হেৰালে চিতা নকৰিবি
সোণাৰী ঘৰতে ঐ।

৯

গা ধুই উঠিলোঁ দেউতাক সুধিলোঁ
কি ফুল পিন্ধিব পাই ;
সেউতী নিপিন্ধোঁ মালতী নিপিন্ধোঁ
পিন্ধোঁ মই খৰিকাজাঁই।

১০

কিনো ফুল দি গ'লি লুকাই ঐ চেনাইটি
কিনো ফুল দি গ'লি লুকাই ;
সগনীয়াৰ আগতে পিন্ধিব নোৱাৰোঁ
থাকে কৰণিত শুকাই।

১১

পকি, নেমুটেঙ্গা সৰিল ;
ৰহীয়া কপৌ ফুল পেলাওঁ দলি মাৰি
নাহৰ ফুলৰ জেউতি চৰিল।

১২

চতীয়নাৰ ওপৰে বেলি ঘুৰে দুপৰে
মেলেঙত গধূলি হল ;
পঁচিছ টকা ৰূপৰ সোণৰে থুৰীয়া
লগৰীৰ লগতে গ'ল।

১৩

আইৰে ঘৰতে আছিলোঁ এজনী
ফুলক নুবুলিলোঁ ফুল ;
কুমলীয়া তামোলে কোঁচ নভৰিলে
খোপাই নধৰিলে ফুল।

১৪

এৰি ঐ মৰিলে এৰাপাত নেলাগে
আভোকত নেলাগে ভাত ;
বয়স ভাটী দিলে গহনা নেলাগে
বহনা নেথাকে গাত।

১৫

লুইতে নেযাবা, বালি ;
লোকক বৰে কথা নক'বা বাইটি
তিৰী হৈ আহিছোঁ আমি।

১৬

হাতত ধৰি ধৰি দিহিং পাৰ হ'লো
জিৰাই যাওঁ খাগৰিৰ তলত ;

মাছৰ চকু যেন বিৰি গঢ়াই দিলোঁ।
এফেৰি নেদেখোঁ গলত।

১৭

ওলাই নামডাং শাঁকো ;
বাৰীৰ বাঁহ কাটি দি যাও ছিৰী শলি
কলীয়া নাহৰৰ মাকো।

১৮

ৰৰঘৰৰ মূধতে চেনাইটিৰ তাঁতে শাল
থুৰি কলাপাতৰ মাকো ;
আহোঁতে যাওঁতে দেখিব নোৱাৰি
দি যাওঁ হাতীদাঁতৰ মাকো।

১৯

কেলেই লাগিছে সেওঁতা ফালিব
কেলেই লাগিছে ফোট ;
মুৰৰে সেওঁতা আপুনি ফাটিব
চুলিৰো ভাগিব জোঁট।

২০

বিৰ দি মাৰি যাওঁ বিঢ়াকৈ ওকণী
খেপিয়াই মাৰি যাওঁ লেখী ;
এডুখৰি গামোছা বৈ থৈ আহিছোঁ
পদুম ফুল এপাহি বাছি।

২১

ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ কাণতে বৰ্হমথুৰি জুপি
আমি থৰি লোৱা ঠাই ;
উটুৱাই নিনিবা ব্ৰহ্মপুত্ৰ দেৱতা
তামোল দি মাতোতা নাই।

২২

দীঘলে দীঘলে কৰোঁ তাঁত বাঁটি
লেখে বুঢ়ী আয়ে বিহা ;
ভালকৈ লেখিবা, বুকুৰ বুঢ়ী আই
সতিনী লগীয়া ৰিহা।

২৩

ন পানী বঢ়া নাই, নাহৰ ফুল ফুলা নাই
বিহু বিহু লগা নাই গাত ;
গাৱঁৰ ডেকা ল'ৰাই জুমেৰে বহা নাই
আতৰ তেল ঘঁহা নাই গাত।

২৪

খুৱাই পঠিয়াওঁ ডেৰা কৰ্কৰা
ধুৱাই পঠিয়াওঁ ভৰি ;
চাকিৰ পোহৰত সজাই পঠিয়াওঁ
তেঁতেলী পিলিঙা কৰি।

২৫

নাও হেঙ্গুলীয়া বঠা হেঙ্গুলীয়া
আৰু হেঙ্গুলীয়া ছৈ ;
চেনাইৰ মূৰৰে জাপি হেঙ্গুলীয়া
বিজুলী বাঁহৰে দৈ।

২৬

আইটী নেযায় ঐ কোৰাঁগৈ বুজায়
লাগে ফুলবছা ৰিহা ;
আনা হাতে ধৰি দিয়া আগে কৰি
ডেকালৈ দিয়াহি বিয়া।

২৭

আবেলি বেলিকা জিকা ফুল ফুলিছে
মাৰে মোৱা-মাছে জাকি ;
গধূলি বেলিকা আইটী ওলাইছে
আনন্দে নধৰে আজি।

২৮

হাতৰ লাহৰে খাৰুজোৰ পিন্ধিলা
ভৰিৰ লাহৰে পৰি ;
গলধনত পেলাই খোপাটি বান্ধিলা
এহাত এমুঠন কৰি।

২৯

ফুলৰ বাতৰি পালোঁ মই আইটী,
ভৰিৰে মাৰিলোঁ টিপা ;

বাৰে বছৰীয়া নুফুলা ফুলেও
আপুনি ধৰিলে শিপা।

৩০

ডেও দি এৰালে ডেও দণিকণা
লুটি দি এৰালে শাল;
সেউতী মালতী টগৰ দুৰামালী
সৰেও ধৰিলে ডাল।

৩১

ফুলৰ বাতৰি পালোঁ মই মইনা
চৌপাশে মেলিলোঁ হাত;
সেউতী মালতী টগৰ দুৰামালী
সৰেও মেলিলে পাত।

৩২

ফুলৰ বাতৰি পালোঁ মই মইনা
চৌ-পাশে মাৰিলোঁ দলি;
সেউতী মালতী টগৰ দুৰামালী
সৰেও পেলালে কলি।

৩৩

ফুলৰ বাতৰি পালোঁ মই মইনা
মিচিকাই মাৰিলোঁ হাঁহি;
সেউতী মালতী টগৰ দুৰামালী
সৰেও মেলিলে পাহি।

৩৪

মাছৰ কুমলীয়া   স'ল মোৰ মইনা

মাছৰ কুমলীয়া স'ল ;

সেউতী মালতী   টগৰ দুব্বামালী

ফুলি জক-মক হ'ল।

৩৫

ফুলনি বাৰীতে   আছিলোঁ আইটি

ইপাহি সিপাহি লেখি ;

বাটৰ বাটৰুৱাই   কৰে হৰি হৰি

ফুলৰ জক-মক দেখি।

৩৬

ঢাপৰ কানে কটা   সিজু মোৰ মইনা

ঢাপৰ কানে কটা সিজু ;

এই মলা ফুল   দিবাগৈ চেনাইটিক

খোপাত থাই যাব ৰিজু।

৩৭

এই মলা ফুল   ময়ে গুথিছিলোঁ

তাবো লিখা নাই বিহা ;

এই মলা ফুল   দিবাগৈ চেনাইটিক

দলিয়াই দি যাব ৰিহা।

৩৮

স'ৰা গছৰ   মূঢ়া মোৰ মইনা

স'ৰা গছৰ মূঢ়া ;

এনা জৰীৰে ফুলকে গুথিবা
চিনিব নোৱাৰে জোৰা।

৩৯

ই বোলে মইনা, সি বোলে মইনা
মই বোলোঁ বুকুৰে সোণ;
মইনাৰ ফাললৈ চাবকৈ নোৱাৰি
যেনে পূৰ্ণিমাৰ জোন।

৪০

বৰ ঘৰৰ মূধত তাঁতে বৈ আছিলা
মূৰত নেমুটেঙ্গাৰ ভৰণ;
গজে কি মুকুতা চিনিব নোৱাৰি
হেঙ্গুল হাইতালৰ বৰণ।

৪১

বাটে বুলিবৰ লেচাই লেচাই
তুমি কোন গাৱঁৰ ডেকা।
কোমল ধুতিৰে বচোৱাল মাৰিছা
তোমাৰে হাচটি ফটা॥

৪২

হয়ে' কি অহয়ে' হয়।
এখনি হাচটি খুজিব কৰিলো
দিয়া কি নিদিয়া বৈ?

৪৩

হাই দি তুলিবৰ লাই।
তুমি লেচাই ডেকা হাচটি খুজিলা
ব'বলৈ টোলোঠা নাই॥

৪৪

ভাতে ৰাঙ্কি দিয়া খাও এ পৰুৱা
পানী আনি দিয়া খাও;
চাউল মুঠিচেৰেক বান্ধি দিয়া পৰুৱা
টোলোঠা বিচাৰি যাও।

৪৫

শালি ধানৰ মৰণা মাৰিলো
কঠিৰা নথ'লো সঁচ;
উজনি নামনি কেউ ৰাজ মাৰিলো
টোলোঠাৰ নেপালো গছ।

৪৬

আহুৱে শালিয়ে মৰণা মাৰিলো
জোকাৰি পেলালো খেৰ;
উজনি ৰাজতে টোলোঠা পালেগৈ
ষোলহাত এমুথন বেৰ।

৪৭

ভাতে ৰান্ধি দিয়া খাও এ পৰুৱা
পানী আনি দিয়া খাও।

গাৰৰ চুবুৰীয়াক মাতি আনা পকুৱা
টোলোঠা কাটিবলৈ যাও ॥

৪৮

হাবিত ফুলিবৰ তুলা।
এটি দুটি কৰি আহিল চাৰিটি
টোলোঠা কাটিবৰ বেলা ॥

৪৯

ছাগে কিনি আনি দি যাও বলি কাটি
চৰাও মহেশ্বৰক ভোগ ;
নাম গুৰু ভকতক শিৰত তুলি লৈ
গছত মাৰিলো কোৱ ।

৫০

নাও বাবৰে উঠাৰ ।
পকুৱা শিপিনীৰ টোলোঠা গছ কাটোতে
ছৰৱা ভাগিলে কুঠাৰ ॥

৫১

কি মাছ মাৰিবৰ এলেঙ ।
পকুৱা শিপিনীৰ টোলোঠা গছ কাটোতে
ফাটিল সৰু-সূতাৰ ছেলেং ॥

৫২

পথাৰৰ মাজৰে মুঢ়া ।
পকুৱা শিপিনীৰ টোলোঠা গছ কাটোতে
গাৱৰ মৰিল চাৰিটি বুঢ়া ॥

৫৩

কি মাছ মাৰিবৰ ম'ল।
পকুৱা শিপিনীৰ টোলোঠা গছ কাটোতে
এমাহ এক যুগ গ'ল ॥

৫৪

পকুৱাই বান্ধিলে পকুৱাই বাঢ়িলে
পকুৱাই নেখালে ভাত ;
বাতিটোৰ ভিতৰত কাটে পাঁজি-নূতা
পুৱালৈ তৰিলে তাঁত।

—·

তৃতীয় অধ্যায়— পূৰ্ব্ব-ৰাগ ।

(প্ৰেম-প্ৰণয়ৰ-পাতনি ।)

১

চাউলৰ চিকুণ খুদ ঐ লাহৰি
চাউলৰ চিকুণ খুদ ;
ডেকাৰে চিকুণ ভৰিৰ কলাফুল
গাভৰুৰ চিকুণ মুখ ।

২

নৈৰে শুৱনি গঙাকৈ চিলনী
পৰ্ব্বতৰ শুৱনি গিৰি ;
ডেকাৰ শুৱনি ভৰিৰ কলাফুল
গাৱঁৰে শুৱনি তিৰী ।

৩

নৈৰে লেতেৰা বিলাহী-বেঙেনা
ফুলৰো লেতেৰা পাহি ;
ডেকাৰে লেতেৰা নিবোকা চামোন
মুখত মিচিকিয়া-হাঁহি ।

৪

নৈৰে লেতেৰা খুলীয়া খুলীয়া
ভোগদৈৰ লেতেৰা পানী ;

ছোৱালী লেতেৰা বিজুলী-চকুৰা
মুখত মিচিকিয়া-হাঁহি।

৫

ইৰিণা বিৰিণা গোঁহাইদেও-লিগিৰা
বণ্ডাকৈ বিচনী লই;
কঁকালৰ গামোছা কৰে তিৰবিৰ
তামোল দি যোৱা ৰ'ই!

৬

বৈ নো বৈ ধেমালি কৰ ঐ মইনা
বৈ নো বৈ ধেমালি কৰ;
গাৰ ছেলেংকাপোৰ ছিৰিলি ছিৰিলি
বান্ধি ঐ ধেমালি নেৰ!

৭

হাঁহে বাটে বুলে লুহুৰে পুহুৰে
পাৰই বাট বুলে ৰ'ই;
আমি বাটে বুলোঁ চেঁউনী আলিয়ে
লগত সমনীয়া লই।

৮

ৰিঙৈকৈ পহুৰে শিঙে ঐ মইনা
ৰিঙৈকৈ পহুৰে শিঙ;
চতাই পৰ্ব্বতৰ নাহৰ ফুল আনিছোঁ
মোৰ ধনৰ হাততে দিম।

৯

পিছলি পৰিবৰ কাঁহী বাই মালিনী
পিছলি পৰিবৰ কাঁহী ;
এই পাহি ফুলকে দিবাগৈ চেনাইটিক
মিচিকাই পেলাব হাঁহি।

১০

ওপৰে উৰিলে মতীয়া চিলনি
পাখিয়ে ন'ললে ঘোৰ ;
লগৰ সমনীয়ালৈ তামোল কাটোতে
আঙুলি কাটিলে মোৰ।

১১

ৰঙাকৈ গামোছা মাজে শেল দিয়া
তুমি তামোল কাটি খোঁৱা ;
লাহৰি হাতেৰে থুৰিয়াই থুৰিয়াই
আমাকো এখনি দিয়াঁ।

১২

তোমাৰ কটা-তামোল নেখাওঁ ঐ লাহৰি
আমাৰে মৰিব কুল ;
অজাতি নহওঁ মই বিজাতি নহওঁ মই
তোমাৰ মোৰ একেটি কুল।

১৩

উজনি মাখিলোঁ নামনি শুকালে
চেঙেলি পৰিলে তল ;

মুঠিৰ কটা তামোল মুঠিতে শুকালে
দিবলৈ নেপালোঁ। চল।

১৪

জোকাৰি বাই যাম বীণ মোৰ বান্ধৈ ঐ
জোকাৰি বাই যাম বীণ ;
তোমাৰ পদূলিত তামোল কাটি খাম
বাকলি থৈ যাম চিন।

১৫

বাঁহৰে আগলিত পৰি কামে চৰাই
উভতি কোঁটালে পাখি ;
আমৰ চেনেহীয়ে দিয়ে তামোল কাটি
পাণতে বাবৰি ৰাছি।

১৬

হাতলৈ কি চাবা হাতীৰ শুৰে যেন
ভৰিৰ নো কি চাবা গোট ;
মুখলৈ কি চাবা দোলা-দাপোণ যেন
ককালটি বীণৰে গোট।

১৭

আয়ে মাৰিলে দাঙি বাৰী ভাঙিলে
পৰতো নিদিলে ঠাই ;
আমি দুয়ো ভনী ফুৰোঁ বাটে বাটে
গাঁঠিৰ কটা তামোল খাই।

১৮

আহোতে দেখোঁ ধন যাওঁতে দেখোঁ ধন
বগী জামুকৰ পুলি ;
খোৱাবো নহলি পিন্ধাবো নহলি
চকুৰে পোৰণি হ'লি।

১৯

দলনি ওপৰে কি চৰাই উৰিলে
আটাই ৰঙা ৰঙা ঠোঁট ;
অকল বগী তৰা সোণৰ গিলিপ মৰা
কঁপালত সেন্দূৰৰ ফোট।

২০

দৰিকা দিচাঙে পানী বাঢ়ি গ'ল
দিখৌ এৰাসুঁতি হ'ল ;
তোমাৰ তামোল খন মুখলৈ নিওঁতে
বুকু চমেচগাই গ'ল।

২১

এই মলা ফুল মেয়ে গুঁথিছিলোঁ
তাৰো লিখা নাই পাহি ;
মোৰ মইনাই খুজি পঠিয়ায়
মাৰি মিচিকিয়া হাঁহি।

২২

তোকে বুলি যাওঁ ফুলৰে মালিনী
সমাজত বুলি যাওঁ বাই ;

এই ধাৰি ফুল মযে় গুথিছিলোঁ
লাহৰিৰ মুখলৈ চাই।

২৩

জাংফাই কেৰুজোৰ পনিয়লী বাখৰবোৰ
কাণত জিকে-মিকে কৰে;
চেনাইটিৰ ফাললৈ চাবকৈ নোৱাৰি
হিয়াত খুন্দা মাৰি ধৰে।

২৪

গালে কাতিকৈ নেচাবা মইনা
মোৰ শপত লাগিব বেয়া;
জনমে জনমে থাকিম একেলগে
যদি কৰে ঈশ্বৰে দয়া।

২৫

চকুৰে চকুৰে নেচাবি মইনা
মই চালে তল-মূৰ কৰ;
তই নৌ মাতোতেই মাতিব পাৰো মই
জানো তই কেটেৰাই মাৰ।

২৬

কিনো ক'মে বাইটি তোকে ঐ বাইটি
ক'লে কি হ'ব তোক;
পথাৰৰ মাজতে জাকৈ বাই আছিলো
ধনে মাত দিলেহি মোক।

২৭

দেহি ঐ লাহৰী দেহি ঐ চেনাইটি
কোনে চাই থাকিব পাৰে ;
সোনতে সুৰগা ককাঁলত মেখেলা
দেখি মনে প্ৰাণ হৰে।

২৮

হাতৰে শুৱনী হাতৰ গাম-খাৰু
ককাঁলৰ শুৱনী ৰিহা ;
মূৰৰে শুৱনী মূৰৰে সেওঁতা
গলধনৰ শুৱনী খোপা।

২৯

নৈয়ে গুম-গুমাই কোম্পানী জাহাজে
ঢেঁকী গুম-গুমাই থোৰা ;
বুকু চম-চমাই মন কুৰুলিয়াই
জীয়ৰী হ'বৰেপৰা।

৩০

এই বেলি আহুধান পানীয়ে মাৰিলে
ওপৰত গজিলে কামী ;
চৰাই-চিৰ্কটি সবাৰো পিৰিতি
তাৰো সমান নহলোঁ আমি।

৩১

এই বেলি আহুধান পানীয়ে মাৰিলে
ঘূৰি-বেলি আহুধান পাম ;

মহৰ শিঙৰ পেপাটি বনকিয়াই আনাগৈ
তোমাৰ শপত বিহুলৈ যাম।

৩২

আঁহতৰ পাতে কৰে তিৰ বিৰ
আমি পাতোঁ সান্দহৰ খোলা ;
এতিয়াই আহিব মোৰ ধন পিলিঙা
দিবহি সাদৰী কোলা।

৩৩

আমলৈ বুলি মাৰোঁ ফম্মুঠি
কি বুলি তেতেলী সৰ ;
ভনী জোৱাঁই বুলি দি যাও ঢাৰি-পীৰা
কি বুলি চুপতি কৰ।

চতুৰ্থ অধ্যায়—অনুৰাগ (ধাউতি)

১

বাঁহৰ তলে-তলে বাঁহীটি বজালোঁ।
শাহুৱে শুনকহি বুলি ;
শাহু আয়ে শুনিলে মিচিকাই হাঁহিলে
জোঁৱাই ধেমেলীয়া বুলি।

২

পানীৰ ঝিক-মিক পানীৰ পৰুৱা
ফুলৰ ঝিক-মিক পাহি ;
চেনাই ঝিক-মিক তেজৰে বলতে
মুখত ঐ নুগুচে হাঁহি।

৩

বাঁহৰ আগলৈ চাইনো পঠিয়ালোঁ
বাঁহৰ কোন ডালি পোন ;
চেনাইটিৰ ফাললৈ চাইনো পঠিয়ালোঁ
যেনে পূৰ্ণিমাৰ জোন।

৪

বৈ নো বৈ ধেমালি কৰিম ;
জীয়াই থাকোঁ মানে ধেমালি কৰিম ঐ
মৰিলে কাহানি কৰিম।

৫

নৈৰে কানৰে গোধাকৈ শিমলু
গোৰ মাৰি ভাঙ্গি যাওঁ ডাল ;
গোৰ মাৰি ভাঙ্গি যাওঁ বাটৰ ডেওনা
ইও এক শতুৰু কাল।

৬

ৰিব্ ৰিব্ কৰি বতাহ জাকি বলিলে
চোঁতালৰ উৰুৱাই ধূলি ;
শহুৰৰ পদূলিত তিনি পাক মাৰিলোঁ।
মতা মহ হেৰালে বুলি।

৭

ম'হ মেলি গুৱালটি চাপৰি পালেগৈ
বাটত ছিঙি খালে কলা ;
পাছৰটি গুৱালে উঁকিটি মাৰিলে
নুঘূৰে যঁতৰৰ শলা।

৮

উজাই চালোঁ মই ভটিয়াই চালোঁ মই
তোমাৰ মান শুৱনি নাই ;
দেৱে ঐ মাৰিব মনিছে মাৰিব
তোমাক জানো অকলৈ পাই।

৯

গাটো চাই চোলা মূৰ চাই সেওঁতা
কাণত বাখৰ লগা কেৰু ;

এদিন নেদেখিলে থাকিব নোৱাৰোঁ।
এবছৰ কেনেকৈ থাকোঁ।

১০

আজি কুই গ'লোঁ। কাচি বোৱাদবা
কোনে ফেনেকিয়ে গলি ;
খোজত চিনি পালোঁ, মাতত বুজি পালোঁ।
পাৰোঁ। কোন সতে গালি।

১১

চাইনো থাকিলে হাবিয়াস নপলায়
নেখালে নুগুচে ভোক ;
যেন সবি যাব বালি-হাটৰ বেঙেনা
দলিয়াই দি যাব মোক।

১২

ঢোলত চাপৰ মাৰি ঢুলীয়া ওলালে
বহি বই আছিলোঁ। তাঁত ;
টোপোলাৰ সেন্দূৰ টোপোলাতে থাকিল
খাবলৈ নহলে ভাত।

১৩

খাই নো খাই আমনি লতা পনীয়ন
বই নো বই আমনি তাঁত ;
দেখি দেখি আমনি শহুৰৰ পুতেকটি
লগাই ঘনে-ঘনে মাত।

১৪

খাবৰ মনে গল বগী হাঁহ এজনী
চোবাৰ নোৱাৰোঁ ঠেং ;
যাবৰ মনে গ'ল পিলিঙা ডেঁকাৰৈ
বাটতে বগৰি কেং।

১৫

কাকদোঙাৰ ববালি ডেৰ ছোৱাৰ ববালি
কেনেকৈ মিহলি হ'ল ;
আমি নেঘেৰিয়াল তুমি যোৰহটীয়া
কেনেকৈ চিনাকী হ'ল।

১৬

হেন্দুলি হেন্দুলি জাকৈ বাই আছিলো
কিহত কি কথা হ'ল ;
দেখা নেপাও বুলি চিন্তা কই আছিলি
বাটত ভেটা-ভেটি হ'ল।

১৭

মাছে মাৰিবৰ অনেকটা এ বুধি
দিঘলী কাটিবৰ লোৰ ;
ছোৱালী আনিবৰ অনেকটা এ বুধি
জোপাৰ তলে তলে খোৰ।

১৮

কিতাপ পঢ়ি পঢ়ি কান্দ তই মইনা
চিঠি পঢ়ি পঢ়ি কান্দ ;

ভাতৰ পাতত বহি . কান্দ তই মইনা
কালৈ চিন্তা কৰি থাক।

১৯

এৰি পুহিবলৈ এদালি এৰা নাই
মুগা পুহিবলৈ চোম;
মাৰে বাপেৰে যি কৰে কৰিব
তোমাক নো বুলি যাও সোন।

২০

ৰাতিৰে ৰাতিটো টোপনি নধৰে
আহো বাহিৰলৈ ওলায়;
বাহিৰত বহিলে ধৰো কান্দিবলৈ
কোন জন বিধিয়ে মিলায়।

২১

মই থাকো চোতালত আই থাকে আখলত
তই থাক ভৰালৰ মূধত;
বোপাই বাৰীত থাকে ককাই ধানত লাগে
দেখাও নিদিয় পাকত।

২২

আহাৰে শাওণে চাম কঠাল পকিলে
কলিয়া হলৌয়ে খায়;
চৰকাৰী কাগত মোৰ ধন আছেগৈ
ধেমালিৰ বতৰে যায়।

২৩

আগলি বাঁহৰে লাহৰি গগণা
বহি তাঁতৰ পাতত বাওঁ ;
আহে কি নাহে ঐ মোৰ নো লাহৰি
চিৰি পাতি মঙ্গল খন চাওঁ।

২৪

মাটিতে মঙ্গল চাওঁ তিনি বেলি
চাওঁ তিনি বেলি তোক ;
পদূলি ওলাই চাওঁ তিনি বেলি
নেদেখি লাগিছে শোক।

২৫

চাওঁ তিনি বেলি খৰিকাৰ মঙ্গল
চাওঁ তিনি বেলি গণক ;
চাওঁ তিনি বেলি পদূলি ওলাই
এবাৰো নেদেখোঁ ধনক।

২৬

চকলা টেঙাটি অকলৈ নেখাবা
আমাকো এচকল দিবা ;
যোৰহাট জিলালৈ অকলৈ নেযাবা
আমাকো লগতে নিবা।

২৭

তেলৰ বাটিতে তেল মলঙিলে
গাতে মলঙিলে ঘাম ;

পদূলি ওলাই শুহুৰি মাৰিলোঁ
ছয়ো একেলগে যাম।

২৮

তুমি যেতেবেলি শুহুৰি মাৰিলা
মই তেতেবেলি বান্ধো ;
কেচা খৰি বুলি আফালি-সাফালি
ধোঁৱাই খাই বুলি কান্দো।

২৯

তই যে কলীয়া অলিয়া-বলিয়া
মোকে কৰি গ'লি বাউল ;
জালি কটা বেৰেদি শুহুৰি মাৰিলি
হোৱা ভাতক কৰিলি চাউল।

৩০

কলৈ যাব কলীয়া গধূলি বেলিকা
মাৰক নোবোলে আই ;
অত মহে গৰু হেদাণ্ডি মেলিলি
তিৰুতাৰ বাতৰি পাই।

৩১

আজি ৰাতি সপোনটি দেখিলোঁ
কাঁহীত খাই আছিলোঁ ভাত ;
তোমাৰে নিচিনা মিঠা ৰৰনীয়া
হাতত দি আছিলোঁ হাত।

পঞ্চম অধ্যায়—প্ৰণয়।

১

ধনলৈ বুলি খুন্দোঁ পিঠাগুৰি
পকুৱাই পিপৰাই খায়;
চাবে দিয়া গাখীৰত মোলান পৰি গল
সোন্দাকল মৰহি যায়।

২

লুইতৰ বালি বগী ধকেধকি
কাছই কণী পাৰে লেখি;
গাতে জুইজ্বলে সৰিয়হ বাগৰে
ধনক পানী ঘাটত দেখি।

৩

মইনাৰ মুখলৈ চাবকৈ নোৱাৰি
মুখত মিচিকিয়া হাঁহি;
বিজুলি চমকে মন ঐ মুহিলে
পদূলি বাটলৈ আহি।

8

ওলায় জকে-মকে আকাশী চন্দ্ৰমা
ওলায় জকে-মকে তৰা;
ওলায় জকে-মকে মোৰ প্ৰিয়তমা
বৰঘৰৰ ভিতৰৰ পৰা।

৫

চিৰিপ চিৰিপ কৰি কাপোৰ ধুই আছিলোঁ
চিৰী লুইতলৈ চাই ;
চিৰী লুইতৰতে শুহুৰি মাৰিলে
ধনে নাও মেলি যায় ।

৬

জোনৰ সাৰথি তৰা ;
আমাৰ সাৰথি চেনেহী লগৰী
চিনিছোঁ নিলগৰপৰা ।

৭

চিৰিঙাই পৰিবৰ মন ;
হাতৰ বন এৰি গুণনিত ধৰিলো
চিৰিঙাই পৰিবৰ মন ।

৮

চৰাই মনোমতী মনকে মুহিলি
কোটাহি বেঙেনাৰ তলত ;
কিনো মোহিণীৰে আমাৰ মন মুহিলি
থাকিব নোৱাৰোঁ ঘৰত ।

৯

ডিবুৰুৰ আগালি নৈ ভেঙ্গুৰীয়া
উটাই পঠিয়াও ভুৰ ;
লেফেফা ভিতৰত ছবি পঠিয়াওঁ
আঙ্গুলিত চিন দি যাওঁ মোৰ ।

১০

শালিকি চৰায়ে দদাইদেউ বুলিলে
মই বোলো ভতিজা জী ;
এবেলি হহুৱাই এবেলি কন্দুৱাই
দূৰৈত গা-দেখা দি।

১১

চাকিত লগাবৰ গছা ঐ মইনা
চাকিত লগাবৰ গছা ;
শুকুৰ বাৰৰ দিনাখন বিহুধৰ মইনাই
তামোল দি যোৱাটো সচাঁ।

১২

মৰি তেঙ্গাৰে জিম ঐ মইনা
চকলা তেঙ্গাৰে জিম ;
এনেষাৰ কথাবে কন্দুৱাই পেলালা
কি নো বা উত্তৰে দিম।

১৩

কি নো তামোল খনি দিলা মোৰ মইনা
অতি চেনেহৰে খালো ;
সেই নো তামোল খনি খাবৰে পৰা
তোমাৰ লগত চিনাকি হ'লো।

১৪

উভতি নেচাবি মোকে ঐ জোনাকী
পালতি নেচাবি মোক ;

পানী অনা ঘাটত পিছলি পৰিবি
মোৰ গাত নিদিবি দোষ।

১৫

বুকু বহল কৰি ককাল ছিয়া কৰি
তোমাৰ মান শুৱনি নাই ;
তোমাৰ ঐ ককালটি অগ্নিকৈয়ে লাহি
খোজত হালি জালি যায়।

১৬

চকু যে মুদিলে দেখো ;
কোন জন ঈশ্বৰে এনেকৈ মিলালে
একে দেহা যেন দেখো।

১৭

আজি গধূলিকৈ যামে ঐ মইনা
বাটৰে নঙলা খুলি ;
কুকুৰে ভুকিলে ওলাই তই আহিবি
ক'ত কি দেখিছ বুলি।

১৮

তোমালৈয়ে বুলি গঢ়না গঢ়ালো
হাতলৈ গঢ়ালো খাৰু ;
তোমালৈয়ে বুলি তুলি খন কৰালো
মাদুৰি তুলাবে গাৰু।

১৯

হাতে কি শুৱনি ডবুৱা কটাৰি
ডাবে কি ম'হৰে শিঙ;
ইবেলি মোৰ ধন ভয়ে নকৰিবা
ঘুৰি আহি বহাগত নিম।

২০

দিনৰে চিকুণ দিনৰে সৰিতা
ৰাতিৰে চিকুণ জোন;
তাতোকৈ চিকুণ মোৰ ঐ মইনা
যেন পূৰ্নিমাৰ জোন।

২১

ই-ঘাটে ডুবৰি সি-ঘাটে ডুবৰি
তোলোঁ কোনঘাটে পানী;
লাহৰী চেনায়ে গঙ্গা স্নান কৰিলে
তোলোঁ সেই ঘাটে পানী।

২২

দ-কৈ পথাৰত ধান দাই আছিলোঁ
ঘিলা চকলীয়া মুঠি;
সকলোকে দেখোঁ মই লাহৰীক নেদেখোঁ
ঢাপৰে ওপৰত উঠি।

২৩

দ-কৈ পথাৰত ধান দাই আছিলোঁ
ঘিলা চকলীয়া মুঠি;

আটাইকে দেখোঁ মোৰ ধনক নেদেখোঁ।
চাওঁ চতীয়নাত উঠি।

২৪

নৈ নো চেঙেলীয়া গৰা কুমলীয়া
জৰা কুমলীয়া পাত ;
এৰাওঁ এৰাওঁ বুলি এৰাব নোৱাৰোঁ।
ধনৰ কুমলীয়া হাত।

২৫

তাঁত বাটি কৰিব নেলাগে সাদৰী
ব'ব ঐ নেলাগে তাঁত ;
মোৰ বৰ ঘৰত গুলাবি সোমাবি
মুখেৰে লগাবি মাত।

২৬

আঠীয়া কলৰে পাত নেকাটিবা
ছিটিকি পৰিব এঠা ;
লোকক দেখুৱাই কেটেৰাই মাতিবা
ভিতৰি নেৰিবা বেথা।

২৭

কি চৰাই কান্দিলে হেটুলুক হেটুলুক
কণীজোৰ পাৰিলে বনত ;
সূতা কাটিছিলোঁ পাঁজি কাটিছিলোঁ
চেনাইলৈ পৰিলে মনত।

২৮

শিমলু পৰিলে জিমত ;
উজনি ৰাজতে হাতুৰি মাৰোতে
তোলৈ পৰিলে মনত।

২৯

টিনপটাৰ বঙলা তলে দি ভমলা
মাৰে তুলাপাতৰ সোপা ;
মোৰ ধনক ঐ চাবলৈ গৈছিলোঁ।
মাৰে গলধনত খোপা।

৩০

হাবিত নাম গালোঁ ককায়ে শুনিলে
থাকিবলৈ নিদিলে ঠাই ;
এদিন এৰাতি হাবিতে থাকিলোঁ।
চেনাইৰ কটা তামোল খাই।

৩১

চিৰিপ চিৰিপ কৰি কাপোৰ ধুই আছিলোঁ।
ওপৰত উৰিলে টুনি ;
টুনিৰ লগতে উৰিম যেন লাগিল
ওচৰত নহলা তুমি।

৩২

ধান দাই গলোঁ। লিৰিকি থিৰিকি
গছকি ভাঙিলোঁ। গৰা ;

বহিবৰ চলতে কাঁচি-দাঁত লেখিলোঁ।
লেখিলোঁ স্বৰগৰ তৰা।

৩৩

চতে গই গই বহাগ পালেহি
ফুলিলে ভেবেলী লতা ;
কৈ থাকোঁমানে ওৰকে নপাবে
সৰুটি "লেটেঙৰ" কথা। (১)

৩৪

পদূলি মুখৰে তামোল চাৰি জুপি
বাঁহনি ঢাপৰে পাণ ;
হাতৰে বাঢ়নী থওঁ কাতি কৰি
শুনি যাওঁ ধনৰে নাম।

৩৫

ঢাপত মাৰিলোঁ ঢাপলিকা চৰাইটি
পৰ্ব্বতত মাৰিলোঁ টুনি ;
খোৱা ভাত-পানী সিও হল এথানি
তোমাৰ নামগোৰা শুনি।

৩৬

শালে ভুমুকিয়ায় সলে ভুমুকিয়ায়
আৰু ভুমুকিয়ায় চেঙ্গা ;

(১) লেটেং—ধন বা চেনেহৰ মাত।

Ram chandra Barelola.

বৰ ঘৰৰ ভিতৰত চেনাই ভুমুকিয়ায়
যেন সুমথিৰা টেঙ্গা।

৩৭

গা-ধুই সলালোঁ তিতাকৈ তিয়ণী
ভবি ধুই পিন্ধিলোঁ খৰম ;
নেদেখি আছিলোঁ ভালেই আছিলে
দেখিহে লাগিলে মৰম।

৩৮

থুপি থুপি কৰি ওলাই মাৰ গ'ল
স্বৰগৰ নেজালী তৰা ;
ছয়া-ময়া কৰি ওলাই দেখা দিলা
পদূলি মুখৰে পৰা।

৩৯

ভিতৰত দেখিলোঁ সোণৰ খাটে পালেং
পদূলিত চামৰে পীৰা ;
গেলা পঁইতা নিবলৈ আহোতে
পালোঁ দোৱা-ভজা চিৰা।

৪০

হাতৰে আঙ্গুলি কিনো চাই যাবা
জিলিকে জেতুকাৰ বোল ;
মোৰ নো মইনাক কিনো চাই যাবা
বৈ যায় ঘামৰে জোল।

৪১

নাও হ'ল এলেঙ্গি ব'ঠা হ'ল সেলেঙ্গি
টিঙতো আকোৰা চৈ ;
ৰজাৰ আলি বাটত মানুহে দেখিব
থাকিম কেনে কৰি বৈ।

৪২

জৰা খাই বাকলি দলিয়াই পেলাবা
কামুৰি নেখাবা জিম ;
আয়ে-বোপায়ে যি কৰে কৰিব
তোমাক বিয়া কৰি নিম।

৪৩

গা নো কুটে কুটায় আঙুলি বতিয়ায়
নবও সৰু-সূতাৰ তাঁত ;
ফুৰি থৈ আহোগৈ ধনৱ ঐ-চুবুৰি
লগাই থৈ আহোগৈ মাত।

৪৪

কুমলীয়া ককালটি চিঁয়া ঐ-মইনা
কুমলীয়া ককালটি চিঁয়া ;
তুমি কুমলীয়া মইনো কুমলীয়া
পাতি যাওঁ বহাগত বিয়া।

৪৫

চকলা-চকলি ডাবে নাৰিকল
জুতুলা জৰাবে জিম ;

ওচৰ হোৱা হ'লে　　　ইমান নহলঃহতেন
—দেহা উবুৰিয়াই দিম।

৪৬

নামত আছিলোঁ। ঘাই;
নাম পাহৰিলোঁ।　　　পদ পাহৰিলোঁ।
ঘৰৰ মই ভাৱনা পাই।

———

ষষ্ঠ অধ্যায়—বিষাদ। (খেদ)।

১

তামোলৰ ঢকুৰা জোনাকী পকৰা
কিয় মনে মাৰি থাক;
থাকোঁ মনে মাৰি লোকৰ ঘৰে বাৰী
কাইলৈ উলিয়াই দিব।

২

আগবাৰী শুৱনী কাকিণী তামোলে
পাছবাৰী শুৱনী পাণ;
বৰ ঘৰ শুৱনী জীয়ৰী ছোৱালী
উলিয়াই দিবলৈ টান।

৩

সৰুতে পিতাদেউ জকাই সাজি দিলা
নালতো বিন্ধিলে ঘূণে;
দিথৌ পাৰে কৰি দিলা বিয়া কৰি
সৰু মাছ মাৰিব কোনে।

৪

উজাই নাৱৰীয়াই বালিত ভাতে খালে
গছকি পুতিলে টৌ;
আই নেকান্দিবা বোপাই নেকান্দিবা
আমি জিৰনীয়া মৌ।

৫

আয়ে চাউল চালে চালণী ঘুঘূৰে
বোপাই তামোল কাটে সৰু ;
মৰমৰ জীয়েৰক দিলা ধৰম বিয়া
উছৰ্গত নিদিলা গৰু।

৬

প্ৰথমে প্ৰণামো আই সৰস্বতী
দ্বিতীয়ত প্ৰণামো হৰি ;
কেলেই স্ৰজিলা পৰমে-ঈশ্বৰে
এথানি-এবানি কৰি।

৭

মাৰো শদিয়া বাপেৰো শদিয়া
তোকো শদিয়ালৈ দিলে ;
আহিব যাবলৈ লগ নাইকিয়া
অকলশৰিয়ালৈ দিলে।

৮

আই নাইকিয়া ভাই নাইকিয়া
আৰু নাইকিয়া পিতা ;
কপটীয়া বিধিয়ে দুখকে লিখিলে
মনৰ ঐ নুগুচে চিতা।

৯

পৰ্ব্বতে পৰ্ব্বতে বগাৰ পাৰেঁা মই
লতা বগাবলৈ টান ;

হলীয়া হাতীকো বলাব পাৰেঁ। মই
তোমাক বলাবলৈ টান।

১০

নৰাই বেচিলে নৰা জাংফাই
মিৰিয়ে বেচিলে কি;
মাতলৈ তুলিলে মাতৰে মইনা
—ধনলৈ তুলিলে জী।

১১

ধনলৈ কৰিলি মন;
অকহি পুৰুষক নৰকত পেলালি
জীৱৰো মাৰিলি কণ।

১২

নাও সাজিবলৈ লাগে কতবেলি
ব'ঠা সাজিবলৈ টান;
বোৱাৰী হ'বলৈ লাগে কতবেলি
জীয়ৰী হ'বলৈ টান।

১৩

সৰিয়হ ব'লো নানান দুখেৰে
দেশৰ গৰুম'হে খালে;
জীয়ৰী তুলিলোঁ নানান দুখেৰে
লোকে বনকৰা খালে।

১৪

পাতোঁ কলেবাৰী   ল'ৰাই খাব বুলি
মেলিলে জাহাজী ঠোক ;
দেখি কলেবাৰী   ধৰে খুন্দামাৰি
সন্তাপে দহিছে মোক ।

১৫

চতাই পৰ্ব্বত   ধুঁৱলি কুঁৱলী
কোনে ভাতে ৰান্ধি খায় ;
মাক নাই মাউৰা   তিৰী নাই বৰলা
হাতী ধৰিবলৈ যায় ।

১৬

হাতী নো হেৰালে   লিহিৰী বনত ঐ
ঘোৰানো হেৰালে দোপত ;
পাই নো হেৰুৱালে   জীয়ৰী ছোৱালী
চোঁতালৰ দুবৰি বনত ।

১৭

কেলেই ফুলিলি   ৰূপহী মদাৰ ঐ
কেলেই পেলালি কলি ;
গুৰুতো নেলাগ   ভকততো নেলাগ
থাক তলে ভৰি সৰি ।

১৮

খাই পেলালোঁ   থিকিছি-মউৰ বাকলি
মধু বনত ধৰিলে পোকে ;

দুৰনি বাটলৈ নিদিবা পিতাদেৱ
বাটত ধৰি জোকাব লোকে।

১৯

ওলাই দেখিলোঁ চিচিমুখৰ কলঘৰ
দুৱাৰ খন মুকলি হ'ল ;
মোৰ যে মইনা মাকৰ লাহৰী
নেদেখা ৰাজলৈ গ'ল।

২০

আগেয়ে খুজিলোঁ গাঁৰি ফুলৰ হাঁচটি
এতিয়া কাটিছা পাঁজি ;
তোমাৰ ঐ হাঁচটি আমাকো নেলাগে
তোমাতকৈ আনিছোঁ কাঁজী।

২১

কোৱাত কৈ বাতৰি দিলা ঐ আইটি
চিলাত কৈ বাতৰি দিলা ;
মাৰৰ ঘৰত কিনো দুখে পালা
গাৱঁৰ ডেকাক নমতা হ'লা।

২২

চৰায়ে তুলিলে ছবুৰি পোৱালি
গছৰ ডাল শুৱনি কৰি ;
মাৰে বাপেৰে তোমাক ঐ তুলিলে
লোকৰ ঘৰ শুৱনি কৰি।

২৩

চিন্তা নকৰিবা মোৰ জানো সোনাই ঐ
উজাই নেগাৰিবা বুৰ ;
গুনিলে কি হ'ব ভাবিলে কি হ'ব
ঈশ্বৰে পাতিব যোৰ।

সপ্তম অধ্যায়—ভেদ।

১

থুৰিয়াই থুৰিয়াই তামোল কাটি দিছিলি
তাৰ মাজত দিছিলি লং;
মোলৈ আহিম বুলি কাপোৰ ধুই দিছিলি
মনত লগাইছিলি ৰং।

২

আপুনি নেখায়ে মোলৈ সাঁচিছিলা
ক'লা-জহা চাউলৰ ভাত;
এতিয়া তোমাক কোনে কি খুৱালে
কেটেৰা-জেঙ্গেৰা মাত।

৩

শতুৰুৰ কথাকে নলওঁ নলওঁ বুলি
শতুৰুৰ কথাকে ল'লি;
মোকে আগত থৈ শতুৰুক লগত লৈ
তামোল কাটি অকলৈ খালি।

৪

বাৰীৰ পাছ ফালে হাঁহ খেদিছিলোঁ
চোঁতালত আহি ধান খালে;
চকুলৈ চালে তই মুখলৈ নেচাব
তোকে টুটকিয়াই পালে।

৫

চকুলৈ চালে তই মুখলৈ নেচাব
ঈশ্বৰক কৰিছোঁ সাক্ষী ;
মই যদি তোমালৈ অহিতে চিন্তিছোঁ
ঈশ্বৰে নথ'ব ৰাখি।

৬

উজাই চালোঁ মই ভটিয়াই চালোঁ মই
তোমাৰ মান শুৱনী নাই ;
দেৱে কি নিলে নে মনিয়ে নিলে নে
মাতি মাত পাবলৈ নাই।

৭

বিলাতী সূতলৰ বাণি তই বান্ধ ঐ
বিলাতী সূতলৰ বাণি ;
সূতা পকোৱাদি মোৰো মন পকালি
চিতৰ কথা নকলি ভাঙি।

৮

তলে গৰকা ওপৰে নাচনী
তাঁতৰ চাৰি-বাটি ব ;
আৰু কিনো কথা আছে মোৰ মইনা
পেটৰ কথা ভাঙি ক।

৯

চৰাইলৈ বুলি ছিটিকা পাতিলোঁ
দৰিকলৈ পাতিলো জাঙী ;

উঘা পকোৱাদি পকাই পকাই সুধিলোঁ।
পেটৰ কথা নক'লা ভাঙ্গি।

১০

ধন হেন দেখিলি মোকে ঐ চেনাইটি
পৰম হেন দেখিলি মোক ;
লুটিটোৰ বাগৰত হেৰাওঁ হেন দেখিলি
কাকে পাই এৰিলি মোক।

১১

ধন হেন দেখা নাই তোকে ঐ চেনাইটি
পৰম হেন দেখা নাই তোক ;
লুটিটোৰ বাগৰত হেৰায় হেন দেখা নাই
কাকো পাই এৰা নাই তোক।

১২

লংগুটি এৰিলি ক'তে ঐ চেনাইটি
চাদৰ চেলেং এৰিলি ক'ত ;
শতুৰু লগ পাই, ঢাপলি ধৰিলি
আমাক নো এৰিলি ক'ত।

১৩

বিধি হৈ স্ৰজোতা তেৰেঁ পালোতা
তেওঁৰে ওপৰত ভৰ ;
তোমাৰে মোৰে যদি যোৰা আছে
তেৰেঁ পাতি দিব ঘৰ।

১৪

বৰঘৰৰ মূধতে　খৰি ফালিছিলোঁ।
　উফৰি পৰিলে চলি ;
কিনো কথাষাৰি　ক'লোঁ। ঐ চেনাইটি
　মুখেৰে নমতা হলি।

১৫

হাবি হেৰপতা　দি যাওঁ বালিভেটা
　জোনাই শামুকৰ চুণ ;
খুৱাই পাহৰিলা　থুৰিয়া তামোল
　কথাৰ পাহৰিলা গুণ।

১৬

ৰে'লৰ আলি বন্ধালে　কোনে ঐ লগৰি
　গড়-আলি বন্ধালে কোনে ;
তুমিয়ে আমিয়ে　আছিলোঁ মিলেৰে
　তোমাৰ মন ভঙালে কোনে।

১৭

কোনেও মন ভঙা নাই কোনেও মন ছিঙা নাই
　আপুনি বিৰহিল মন ;
মোৰ মুৰ ধুৰলৈ　ঘিলা খুজিছিলোঁ
　সি নো হল কিমানৰ ধন।

১৮

মাহৰ বান্ধি গ'লোঁ　টুপলি টুপলি
　ঘিলাৰ বান্ধি গ'লোঁ ফাক ;

উজনি নামনি তোমাৰ আমাৰ শতুৰু
ঘিলা দি পঠিয়াওঁ কাক।

১৯

কুকুৰাই কৰিবৰ কেও;
গছৰ ডাল ভগাদি আমাৰ মন ভাগিলে
জোৰাওঁতা নহলে দেও।

২০

কপৌ ফুলে নুশুৱাই তোকে ঐ মইনা
টগৰ ফুলে নুশুৱায় তোক;
কিনো দায়-জগৰ লগালোঁ মইনা
—ভাল মুখে নেমাত মোক।

২১

বজাৰত কিনিলোঁ ৰেছমৰ ৰুমাল
ৰে'লগাড়ী ভটিয়াই গ'ল;
বিয়া কৰিম বুলি বৰ ঘৰ সাজিলোঁ
গৰু বন্ধা গোহালি হ'ল।

২২

হাতৰ আঙুলি চিৰলি চিৰলি
ভৰিৰ আঙুলি ঘন;
ভৰিৰ আঙুলিৰে মাটি খুচৰিছ
কালৈ কৰিছ মন।

২৩

এইনো বাৰে বছৰ যায় নো বহে বতৰ
দেহাক নকৰিলোঁ মিছা ;
তোমাক ভালে দেখি যাওনো ওচৰ চাপি
তুমি কৰা পৰলৈ ইচ্ছা।

২৪

চতেকৈ মহীয়া নাহৰ ফুল ফুলিলে
বহাগত পেলালে কলি ;
আমাৰ দুখৰ দিন আহিলে লাহৰি
চকুৰে নোচোৱা হ'লি।

২৫

আবৈ ধান লেচিয়া বাণিবি কেতিয়া
কুলাতকৈ চালনি ঘণ ;
চকুৰে চাইছ মুখেৰে নেমাত
কালৈ কৰিছ মন।

২৬

জৰিৰ তলতে খৰি লুৰি আছিলোঁ
আজুৰি ছিঙিলোঁ লতা ;
চকুৰে দেখিও মুখেৰে নেমাতা
ল'লা ভঙনীয়াৰ কথা।

২৭

চৰায়ে চৰায়ে আলচখন পাতিছে
গছৰ গুটি খাবৰ মন ;

আয়ে বোপায়ে আলচখন পাতিছে
আমাক বেচি খাবৰ মন।

২৮

পানী দেখি লাগিলে পানীৰে পিয়াহ
তোকে দেখি লাগিলে দয়া;
মুঠিৰ কটা তামোল মুঠিতে শুকালে
ন'হলি আপোনাৰ গঞা।

২৯

হাতে কিনো চাবা হাতী শুবে যেন
মুখে পূৰ্ণিমাৰ জোন;
সইতে সপতে মিছা নেমাতিবা
তোমাৰ মৰমিয়াল কোন।

———

অষ্টম অধ্যায়—বিৰাগ।

১

লংগুটি আনিবা খাম ;
কাইলৈ আহিবা তামোল পান আনিবা
ভাঙি কথাবাৰি ক'ম।

২

কি পহু মাৰিবৰ শৰ ;
আমাক নো পাবলৈ পূজানো কৰাগৈ
বিধাতাক মাগাগৈ বৰ।

৩

ৰামে লক্ষ্মণে যুদ্ধলৈ ওলালে
বিভীষণে ধৰিলে শৰ ;
মোক নো পাবলৈ গঙ্গাস্নান কৰাগৈ
কাশীত লৈ আহাঁগৈ বৰ।

৪

বালিত বাবৰি চকা ;
কেলেই মন বলিয়া কৰিলি কলিয়া
হাতত নাইকিয়া টকা।

৫

ওপৰত উৰিলে মলয়াত ঘুৰিলে
কাৰে যোৰলগা পাৰ ;

ধুনীয়া পিনিঙা মোকে নিব খোজ
কিমান ধন দিব পাৰ।

৬

হালৰে বেচিম মই ক'লা কমলা
গোহালিৰ বেচিম এ গাই ;
তেও যদি ধনেৰে জোৰাব নোৱাৰেঁ।
বেচিম সমনীয়া ভাই।

৭

হালৰে বেচিবি ক'লা কমলা
গোহালিৰ বেচিবি গাই ;
চেনেহৰ সরু ভাই নেবেচিবি পিনিঙা
পাৰলৈ সাবথি নাই।

৮

আহোঁ বৰৰ তলে যাওঁ বৰৰ তলে
বৰৰে চপলা পাত ;
বৰৰ তলতে মোকো নোজোকাবি
ওলাব মইনা-গাত।

৯

কানীয়ালৈ নেযাবি কানি দিব লাগিব
বাতি দিব লাগিব মাজি ;
কানি-তিতা মাখোতে পিঠা দিব লাগিব
তাকো দিব লাগিব ভাজি।

১০

গুচি যাওঁ গুচি যাওঁ পাঁচ্চে নাৱত উঠি যাওঁ
কতক মাৰে কিলে খাওঁ ;
সতিনী লগালৈ যাবৰে সন্নিনি
কটনা কাটিয়ে খাওঁ।

১১

চোমৰে চিৰিলি পাত ;
অতি ধুনীয়ালৈ ছোৱালী নিদিবি
খাবলৈ নোজোৰে ভাত।

১২

বুঢ়াটো বুঢ়াটো খেন্দেলা বুঢ়াটো
উধানত খুন্দা খাই মৰ ;
চকুৰে নেদেখ কাণেৰে নুশুন
ছোৱালী বিচাৰি ফুৰ।

১৩

অৰি কুমাৰৰ ঘড়ী ;
তোমাৰ পুখুৰিত পানীও নেখাওঁ মই
পাবতো নিদিওঁ ঐ ভৰি।

১৪

শিঙৰা মাছৰ কণী ;
তইঁতৰ গাৰ্‌লৈ ছোৱালী নিদিওঁ ঐ,
লোকৰ ধাৰে কৰা মণি।

১৫

পুখুৰি থাকোঁতে পুখুৰি খন্দালে
 ৰাজহাঁহ চৰিবৰ মনে ;
এজনী থাকোতে একনী আনিলে
 খৰিয়াল শুনিবৰ মনে।

১৬

কপৌ কুকুলিয়ায় ৰাতি ঐ পুৱাই
 কেচাই কুকুলিয়ায় ডালত ;
খেদি দে খেদি দে অজাতি কপৌক
 মৰণ-খেৰ মাৰি দে গাত।

১৭

কালিয়ে আছিলা কানিপাণ কৰিলা
 ঘৰত বা হইছে কি ;
মাৰক লৈ গ'ল বণুৱা বঙালে
 কানত বন্দুকটো দি।

১৮

বঙালি বঙালি লেতেৰা বঙালি
 বঙালিক নিদিবি ঠাই ;
ৰাতিতে উঠি ঘৰত সিন্ধি দি,
 বঙালি পলায়ে যায়।

১৯

পৰ্ব্বতৰ কানতে মুগা মেলিছিলো
 ধেমুৰ জোৰ ৰাটোতা নাই ;

কত কৰি কৰি তোৰ ঘৰ পাতিলোঁ।
মোৰ ঘৰ পাতোতা নাই।

২০

মৰিয়াই মাৰিবৰ এন্দুৰ ;
তোমাৰ নো বিয়ালৈ আমাকো মাতিবা
কপালত মাৰি যাম সেন্দুৰ।

২১

চাহ পাত ছিঙি চতাইত মেলিছিলোঁ।
তেতেলি পতীয়া হ'ল ;
শহুৰৰ জীয়েকক আনিবৰে পৰা
খুঁটিৰ ম'হ বিকৰে গ'ল।

২২

ৰিহাত পদুমৰ চকা ;
তোমাৰ ধনেৰে কিনো দ'ল বান্ধিবা
বচনে এহেজাৰ টকা।

২৩

আইনো আইনো বুলি নাহৰে মাতিলে
মাকৰ মুখলৈ চাই ;
কেলেই মাতিলি দুখীয়া নাহৰ ঐ
চকুতো পঁইতা নাই।

২৪

উৰাই মাৰিলোঁ ঘূৰাই মাৰিলোঁ
মাৰিলোঁ পমিলাৰ গুটি ;

খণ্ডৰ বেগত মাৰি পঠিয়ালেঁ।
থুৰিৱা তামোলৰ মুঠি।

২৫

চুঁচৰি চৰিলে ঠেং ভগা চৰাইটি
চুচৰি চৰিলে গুঁই ;
পিচলি পৰিলোঁ শহুৰৰ পদূলিত
কাপোৰ খনি নিদিলে ধুই।

২৬

লুইতৰ শুৱনী মাজুলী চাপৰি
স্বৰগৰ শুৱনী তৰা ;
কি নো তো চিতেৰে আমাকে এৰি থৈ
খালি দোৱা-ভজা চিৰা।

২৭

চোঁতালৰ আগৰে জুতুলা বগৰি
পচিমলৈ মেলিলে ডাল ;
দিয়ে কি নিদিয়ে সোণৰে আঙঠি
ওফোন্দাই পেলালে গাল।

২৮

দিহিঙৰ ঘাটত ধুবুনী নামিলে
নামে লুইতত মিৰি ;
নেথাওঁ ভাতে পানী নলওঁ কাপোৰ কানি
ঘৰত ঐ নহ'লে তিৰী।

২৯

কঁাহৰে বাটিটি খিটিঙাই বাজিলে
  নেজানি বুলিলোঁ৷ কোন ;
আহিব দিছিলোঁ৷ ফুতেকৈ গধূলি
  ভটিয়াই গ'লেগৈ জোন।

৩০

যেতিয়াই মাতিলা তেতিয়াই আহিলোঁ৷
  তুমি খাই আছিলা ভাত ;
ভমকা-ফুলীয়া বৰষুণ দিছিলে
  মূৰত বৰ কচুৰ পাত।

নৱম অধ্যায়—প্ৰেম। (১)

১

বিধিকৈ বিধতাক মাতোঁ কৰে যোৰে
পাতক পুনৰপি যোৰ ;
বিহু-বঁটা দিলা ৰঙাকৈ গামোছা
তাৰো নেভাগিলে থোৰ।

২

হাতৰে আঙুলি পবালি পবালি
ভৰিৰে আঙুলি ঘন ;
কোন জন ঈশ্বৰে তোমাক ঐ স্ৰজিলে
চাইনো চাই থাকিবৰ মন।

৩

আহোঁ এৰি এৰি যাওঁ এৰি এৰি
এৰা গছত মাতিলে জিলী ;
নেদেখি থাকিলে থাকিব পাৰোঁ মই
কেলেই গা-দেখা দিলি।

৪

দুপৰৰ ৰ'দ মই সহিব নোৱাৰোঁ
থাকোঁ গছৰ তলত শুই ;
কিনো মায়াজালত পৰিলোঁ চেনাই
বুজিব নোৱাৰোঁ মই।

৫

বৈ নো বৈ কান্দিলে চুঙাৰে বাদুলি
বৈ নো বৈ কান্দিলে জিলী ;
এনেয়ে মৰিছোঁ মনৰ সন্তাপত
আকৌ গা-দেখা দিলি।

৬

ধনৰ ফুলৰ গামোছা আগত ফুল বছা
ভৰিতে ওলমি যায় ;
ঘৰত শুনিছোঁ মূৰ কামোৰণি
বাটটো কেনেকৈ যায়।

৭

ধনে দি পঠিয়ায় ধনৰ ঐ টোপোলা
আমি দি পঠিয়াওঁ কি ;
চেনেহৰ ধনক বুজাই ক'বি গৈ
আমি নো দুখীয়াৰ জী।

৮

পেপাটি বজাবৰ তিনিটি আঙুলি
মাজৰটি আঙুলি লৰে ;
বহো তাঁত-পাতত চকু আলিবাটত
মাকো সৰি সৰি পৰে।

৯

পৰ্ব্বতত মাৰি যাওঁ বাওঁলী হৰিনা
পেলাও ভৈয়ামলৈ টানি ;

হাঁহিবৰ ছলেৰে কান্দি পঠিয়ালোঁ
চেনাইক পানিঘাটত দেখি।

১০

চাউল চালিবৰে ৰূপহী চালনি
বহি জাৰি যাওঁ কুলা ;
তোমাৰটি দেহলৈ আশা কৰি আহিছোঁ
নহবা শিমলুৰ তুলা।

১১

লগৰীয়ে বগৰি খায় ;
কিয় লগৰীয়া শতুৰু শালিনা
জাপি কাতি কৰি চায়।

১২

পৰ্ব্বতে পৰ্ব্বতে খালোঁ নগা টেঙ্গা
খোপাত গুজি গ'লো লোণ ;
হাবৰ মাজে মাজে সুমুৱাই আনিছো
জানো মোৰ ধনৰে গুণ।

১৩

চকলা, জেনেৰু, নগা সুমথিৰা
তিনিৰো একেটি বৰণ ;
যেনেবি থাকিলে থাকিব পাৰোঁ মই
দেখিলে বলিয়া মন।

১৪

দূৰৈত ঐ মুকৰা ভূঁই ঐ মইনা
দূৰৈত ঐ মুকৰা ভূই ;
যাওতে বিয়াৰ সাহৰি ককাল ঐ
আহোতে বিয়াৰ ভৰি ।

১৫

পদূলি বাটতে ভৰণ কল্প এজুপি
বাহুলি পৰিলে ভাগে ;
সৰুৰে পৰা তোমাৰে লগতে
এৰিলে তিৰীৰধ লাগে ।

১৬

বেৰে দি সৰকাই গোবৰ ঐ পেলালো
তাতে বহি খালো লাই ;
তোমাৰে নিচিনা মানুহটি দেখিলোঁ
এবেলা আছিলোঁ চাই ।

১৭

নৰীয়া পৰিলে ভাদত ;
নূৰৰ চুলিৰ সমান কুশলে থাকিবা
দেখিম পানীঅনা ঘাটত ।

১৮

জোকৰ তিনি মুঠি শুকান পিঠাগুৰি
কিনো গুৱালৰ দে ;

যেয়ে কৰি দিব কালিন্দ্ৰী ভোমোৰা
থাকিম তাৰ পদুলিত ৰৈ।

১৯

উজনি উজনি ভটিয়াই নামনি
সদিয়া কেদিনৰ বাট ;
কিনো কথাষাৰি কলি ঐ লগৰি
অগনি জ্বলিছে গাত।

২০

তোমালৈ চাওতে জপনা দেওতে
ফুটিলে অঘয়া হুল।
তোমাৰ মন হ'লে, আমাৰ মন হ'লে
কি কৰিব কলিতাৰ কুল।

২১

কেলেই আহিলা এনুৱা সময়ত
লগাব নোৱাৰোঁ মাত ;
তোমাৰ খুটি হ'ল হাতৰ কাঠি-কামি
আমাৰ খুটি হ'ল তাঁত।

২২

ভিৰত ভিৰ খালে কোবত ঐ ছিগিলে
কাৰফাই ধেমুৰে জোৰ ;
এনে সময়ত কিয় দেখা দিলা
শৰীৰ ফাটি আহে মোৰ।

২৩

ঘৰৰ উপৰি ঘৰ ;
ঘৰৰ ওপৰে দি যাও দলি মাৰি
চেনাই হাতে পাতি ধৰ

২৪

শালে ভুমুকিয়ায় স'লে ভুমুকিয়ায়
চেঙাই ভুমুকিয়ায় গাতত ;
দেহৰ ভিতৰত তুমি ভুমুকিৱা
সদাই পৰি থাকে মনত।

———

দশম অধ্যায়—প্ৰেম। (২)

১

চাই নো চাই বুলিবি বাট ঐ চেনাইটি
চাই নো চাই বুলিবি বাট ;
দেহৰে ভিতৰত আছে খালে বাম
পিছলি পৰিবি তাত।

২

জপা গৰকিলে জপাৰ বৰ কাপোৰে
দেহা গৰকিলে প্ৰেমে ;
সেই প্ৰেমৰ জালে দেহা লালে কালে
মাৰিও নিনিয়ে যমে।

৩

দিখৌ নৈ এৰিব পাৰোঁ মই লগৰি
জাজী নৈ এৰিব পাৰো ;
তোমাৰ ঐ ভাবনা এৰিব নোৱাৰোঁ
নেখায়ে থাকিব পাৰো।

৪

চাপৰি চাপৰি তুলি যাও বাবৰি
পুৰণি কলীয়া কচু ;
যাকে চাও বোলো তাকে ঐ নেদেখোঁ
কি নো জুইলগা চকু।

৫

হায় ঐ বিধতা ভাগ্যত লিখোতা

কপাল'ত লিখিলা ভাল ;

অবুজা মনক বুজাব নোৱাৰোঁ

হ'লো নিজে নিজে কাল।

৬

ককিলামুখৰে চকু ;

চেঙেলীয়া মনক বুজাব নোৱাৰো

যেনে নবন্ধোৱা গৰু।

৭

মিকিৰ বৰ চাঙত বজায় ৰবৰুঁাহী

ভৈয়ামত বজালে ঢোল ;

চেঙেলীয়া মনক বান্ধিব নোৱাৰো

চিঙে মৰাপাতৰ ডোল।

৮

মৰো মৰমত তোমাৰ কাৰণত

নেচাও আৰু জনৰ মুখ ;

কি কৰে ঈশ্বৰে কি কৰে বিধিয়ে

নিজৰ কপালতে দুখ।

৯

গধূলি গধূলি মই ফুৰো পদুলি

বাঘে খায় ঘোড়ে খায় খক ;

মাটি মাহৰ গছত উঠোঁ লৰ মাৰি
জীৱ যায় যদি যক।

১০

মোৱা মাছ মাৰোতে পিঠিৰ ছাল ছিগিলে
বিচাৰি নেপালোঁ বেজ ;
হাতৰে আঙ্গুলিত কামুৰি গ'লি ঐ
ৰখাব নোৱাৰোঁ তেজ।

১১

জাপি সৰুদৈয়া লিহিৰি পতীয়া
কত মণিজৰি বাট ;
বেলি পাওঁ যদি পঠিয়াই দিওগৈ
কত ডিঙিত ধৰি কান্দ।

১২

ওপৰে উৰিলে কালিন্দ্ৰী ভোমোৰা
ভৈয়ামত পৰিলে ছয়া ;
সপোন সমাজিকত ফুৰোঁ একেলগে
কোনজনে কৰিছে দয়া।

১৩

চৰাই হৈ পৰিম গৈ ছৱৰা বিলত ঐ
মাছ হৈ পৰিম গৈ জালত ;
ঘাম হৈ পৰিম গৈ তোমাৰে শৰীৰত
মাখি হৈ পৰিম গৈ গালত।

১৪

আইকো তেজিলোঁ বোপাইকো তেজিলোঁ
তেজিম সমনীয়া ভাই ;
তোমাকে ঐ লাহৰি তেজিব নোৱাৰোঁ
মৰিম বৰৈবিহ খাই।

১৫

তুমি ঐ লাহৰি সবাতকৈ সুন্দৰী
ল'লা কামেশ্বৰী নাম।
যদি কেনেবাকৈ হেৰাব লাগিলে
কেনেকৈ বিচাৰি পাম।

১৬

তুমি ঐ লাহৰি প্ৰাণৰ পুতলী
তুমি মোৰ এন্ধাৰৰ চাকি ;
তুমি যে নহ'লে দিওতা নহ'ব
ভোকত ভাত পিয়াহত পানী।

১৭

তুমি ঐ লাহৰি প্ৰাণৰ পুতলী
থাকি দুৱাৰ মুখত ৰৈ ;
কিনো মোহিনীৰে মুহিলা মইনা
কালিন্দ্ৰী ভোমোৰা হৈ।

১৮

তুমিও আমাৰে আমিও তোমাৰে
একেটি শৰীৰৰ কায় ;

কিনো ঐ বিধতাই তোমাক মোক স্ৰজিলে
তোমাৰ মোৰ ভিন-পৰ নাই।

১৯

গঙ্গাত বুৰে দি ঘৰত ঐ ওলালে
আয়ে নিদিলে মাত;
মোৰ ঐ লাহৰি! সহিব নোৱাৰি
খুৱাই পঠিয়ালে ভাত।

২০

চালিয়ে এখনি কাটিছে দুখনি
ভলুকা বাঁহৰে গুৰি;
কোনজন বিধতাই দিব পাখি লগাই
দেখাদি আহিম গৈ ঘূৰি।

২১

এঙনি জেঙনি দেখিবলৈ গুৰনী
কাকিনী তামোলৰ ঠোক;
মুখৰ জিলিকনি দাঁতৰ জিলিকনি
কেনেকৈ পাহৰোঁ তোক।

২২

চৰাই কুমলীয়া উৰিব নোৱাৰে
ঘূৰি ঘূৰি ডালতে পৰে;
মইনা কুমলীয়া এৰিব নোৱাৰোঁ
ঘূৰি ঘূৰি মনতে পৰে।

২৩

আগলৈ এখুজি কৰোঁ ঐ মইনা
পাছলৈ এখুজি কৰোঁ ;
যেতিয়া মনত ঐ পৰে ঐ লগৰি !
খোজেপতি ছমুণীয়া কাঢ়োঁ।

২৪

কিনো অমাতৰ মাত ঐ মইনা
কিনো অমাতৰ মাত ;
তোৰে মাত শুনি ন'বকৈ নোৱাৰোঁ
এৰি যাওঁ পেতৰে ভাত।

২৫

আহোঁ কেঁঞাবনে যাওঁ কেঁঞাবনে
কেঁঞাবনে কাটিলে গা ;
থুৰিয়া তামোলত আহুদি কৰিলা
পানীত পৰি নুজুৰায় গা।

২৬

পিৰীতি নেভাগে পিৰীতি নিছিগে
পিৰীতি নপৰে সৰি ;
যত মেৰিয়াবি তত মেৰে খাব
পিৰীতি মনমৰ জৰি।

২৭

আইনো মাতে মাতৰ বোপাই মাতে মাতৰ
মাততো জুৰুলা হ'লোঁ ;

ঘৰৰ কামে কাষ ঘৰতে এৰিলোঁ।
তোমাৰ লগত বলিয়া হ'লোঁ।।

২৮

কি কথা কৰিলা কি বুধি কৰিলা
থুৰিয়া তামোলৰ লগত ;
খাওতে শোওতে উঠোতে বহোতে
সদাই পৰি থাকে মনত।

২৯

কালি তুমি মইনা গা ধুই আছিলা
আগৰ পৰা গুৰিলৈ চালোঁ।
কি জানি কি কথা বিধিয়ে বুলিলে
আজি তোমাক সপোনত পালোঁ।।

৩০

কোনে মাৰিলে হাৰুৱা কপৌটি
কোনে উঘালিলে নেজ ;
মইনাৰ গালত কোনে আছুৰিলে
ডুগালে ডুধাৰি তেজ।

৩১

তোমাৰ মৰমত মৰো মই লাহৰি
তোমাৰ মৰমত মৰো ;
লোটাৰ পানীটুপি মূৰত ঢালি মই
দেহাটি জুৰণি কৰো।

৩২

বলিয়া হলো মই অলিয়া হ'লো মই
কৰাকে ঘূৰাই ঘূৰাই কৰো ;
ওৰে ৰাতিটো টোপনি নধৰে
চাৰি পাটীতে বাগৰি ফুৰোঁ।

৩৩

চৰাই হালধীয়া পাখি বিনন্দীয়া
অৰন্যৰ ভিতৰৰ টোপ ;
দিনটোৰ ভিতৰত এবাৰ নেদেখিলে
পেটতো নেলাগে ভোক।

৩৪

দেহৰে তৰণি নাই অ—মইনা
দেহৰে তৰণি নাই ;
ক'বাগৈ ক'বাগৈ মইনাৰ আগতে
এদিনে এবছৰ যায়।

৩৫

ছাগে বেলবেলাই, কোৱাই কেলকেলাই
কাক পেটৰ কথা কম ;
এনে মনে লাগে তোমাক ঐ মইনা
শৰীৰত সুমুৱাই ল'ম।

৩৬

বৰ আলিৰ ওপৰে বেলি মাৰে গ'ল
ঘিলা মাৰে গ'ল ফাকত ;

তোমাৰে আমাৰে কথা মাৰে গ'ল
প্ৰথম কুকুৰাৰ ডাকত।

৩৭

কিমো মনমোহা ডবহা-ডবহি
লহঙা লহঙি হাত ;
কোনটো সতেৰে পাহৰি থাকিম মই
চেনাইৰ ঐ থানুৱা মাত।

৩৮

তুমি চোৱা আমালই আমি চাওঁ তোমালই
চাই নো চাই কৰিবা কি ;
তোমাকে আমাকে আতৰাই ফুৰিছে
কিনো কপটীয়া বিধি।

৩৯

যায় মইনা পথলৈ আছে মইনা ঘৰলই
থাকে মইনা অকলৈ শুই ;
আগেয়ে নেজানো এতিয়া জানিলোঁ
শৰীৰত একুৰা জুই।

৪০

মেঘতে জিলিকে বিজুলি চতকে
শূইনত জিলিকে তৰা ;
পৃথিবীত জিলিকে আমাৰে মইনা
—তাতোকৈ একেৰি চৰা।

৪১

বাহিৰে নিচিনা মেখেলা পিন্ধিলোঁ
আইৰে নিচিনা খোপা ;
একেটা বঁটাতে তামোল খাই আছিছোঁ
ভিনিহিৰ নিচিনা ডেকা।

৪২

চাপৰ জলকীয়া চাপৰ সমনীয়া
চাপৰ জলকীয়া চাপৰ ;
লোকৰ সমনীয়া দীঘলে ডাঙৰে
আমাৰ সমনীয়া চাপৰ।

একাদশ অধ্যায়—প্ৰেম-বৈচিত্ৰ

১

হাতো পত্নমী ভৰিও পত্নমী
ছোৱালীৰ পত্নমী নাও ;
ওলাই পত্নমী দিয়া সমিধান
আমি ৰজাঘৰে চাওঁ।

২

তুমি ৰজাৰ ঘৰে যোৱা মোৰ ধন ঐ
আমালৈ আনিবা কি ;
তোমালৈ আনিম সৰুদৈয়া জাপিটি
টুপত বালিচন্দা দি।

৩

উজাই গৈ আছিলোঁ নগাৰ মাত শুনিলোঁ
কাষলৈ চপালো নাওঁ ;
ধনৰে বাতৰি নেপাও ভালে কৰি
ভাটীলৈ ভটিয়াই চাওঁ।

৪

ভাটীলৈ ভটিয়াই যাবগৈ নেলাগে
শুকান পিঠাগুৰি খাই ;
কোনোবা ৰাজ্যত হুলে ফুটি মাৰিব
তোমাৰ লগত কান্দোতা নাই।

৫

মোৰ লগত কান্দিব আই কৈ বোপায়ে
কান্দিব ডালৰে মিৰি ;
পাটীৰ তিৰোতাই ছগাহলৈ কান্দিব
কলৈ গৈ আছিলা বুলি।

৬

জকাইলৈ যাওঁগৈ আহা লগৰীয়া
কঁকালত খালৈটি বান্ধি ;
ঘৰলৈ যাওঁগৈ আহা লগৰীয়া
লৰাটি মৰিছে কান্দি।

৭

বালিয়ে বালিয়ে উজাই গৈ আছিলোঁ
বালিৰে লুহীয়া খাই ;
বালিৰ মাজৰপৰা উলটি আহিলোঁ
ধনৰে বাতৰি পাই।

৮

উজাই যোৱা গৈ মোৰ ধন লাহৰি
কেই দিনত আহিবা ঘূৰি ;
যদি ভালে ৰাখে পৰম ঈশ্বৰে
আহিম চাৰি দিনত ঘূৰি।

৯

মই নো যাওঁগৈ উজনি ৰাজলৈ
তোমালৈ আনিম নো কি ;

তোমালৈ আনিম এ সকদৈয়া জাপিটি
টুপত ৰূপৰ চুলা দি।

১০

ধনেগৈ আছে গৈ মিছিমিৰ দেশত
আনিব কপাহৰ জোলা ;
তুমি বৈ ল'বা ৰিহা কৈ মেখলা
আমাক বৈ দিবা চোলা।

১১

ধনে গৈছিলে মোকে কৈ গ'লে
দুখনি হাততে ধৰি ;
ঘৰতে থাকিবা কলৈকো নেযাবা
বাৰীত লুৰি খাবা খৰি।

১২

মাছে কেনে কৰি মাৰিম কেনে কৰি
লুৰিম কেনে কৰি খৰি।
ক'ৰবাত সোনাই হুলে জোঙে ফুটিব
মোৰ নো কুমলীয়া ভৰি।

১৩

আহু ধানৰ মৰণা পেলাই দে বহনা
জোকাৰি পেলাই দে খেৰ ;
মাৰে জানিব বাপেৰে জানিব
মোলৈ চেনেহ বেথা এৰ।

১৪

আয়ে জানক বোপায়ে জানক
জানক সমনীয়া ভাই ;
তোলৈ চেনেহ বেথা এৰিব লাগিলে
ক'তে মৰোঁ বৰবিহ খাই।

১৫

লুইতৰ এসূঁতি দিচৈৰ এসূঁতি
মোৰ ধন এসূঁতিয়ে যায় ;
চকু তিৰবিৰ্ হৃদয়ে নসহে
চৰি ভাঙি ভাঙি চায়।

১৬

নাও নাইকিয়া ব'ঠা নাইকিয়া
কেনেকৈ পাৰহৈ যাওঁ ;
নাও লওঁ বিচাৰি ব'ঠা লওঁ বিচাৰি
পাৰ দি সিপাৰ হওঁ।

১৭

নৈৰ ৰঙা গড়া দলনি-দপনি
হৰিণা চিঞৰে বনত ;
তোমাৰ সন্তাপত থাকিব নোৱাৰোঁ
মৰোঁগৈ শদিয়া ৰণত।

১৮

আই মাতে মাতৰ বোপাই মাতে মাতৰ
—মাততে জুৰুলা হ'লোঁ ;

বৰ ককাইৰ মাত পাই ৰবকৈ নোৱাৰো
আপোন গলে কাটি মৰোঁ।

১৯

ধনে ভাত খোৱা কাঁহী পান্ধোৱা
চাপৰি বোটলোঁ ছুৰা ;
বিদায় লৈ আহোতে কৈ থৈ আহিছোঁ
—পৰৰে নেখাবি গুৱা।

২০

কাঁহীত মলঙিলে কাঁহীৰ বঢ়া ভাত
বাটিত মলঙিলে শাক ;
গুনি নেথাকিবা ভাবি নেথাকিবা
আৰু তিনি বছৰ থাক।

২১

ফুলনিবাৰীলৈ চাইনো পঠিয়াওঁ
কোন পাহি ধুনীয়া ফুল ;
তোমাৰ লগতে দেহা দিলো হেতেন
তুমি হ'লা অজাতি কুল।

২২

লোৱত ধৰিলে লোৱৰ মামৰে
কেচা-কাঠত বিন্ধিলে ঘূনে ;
চাৰি আঙুল কপালত বিধতাই লিখিলে
চাচি নো গুচাব কোনে ?

২৩

ধোবাই ধোৱা কাপোৰখন বগলীৰ পাখি যেন
তিতা ধান-খেৰৰ ছাই ;
দেখিলোঁ এ বুলি পামে কেনে কৰি
মোৰ জানো কপালত নাই ।

২৪

নতুন হেদামৰ এদা, আলু, কচু
চেনাইলৈ টোপোলা বান্ধোঁ । ;
পিয়নে কলেহি চেনাইৰ বাতৰি
নেখাই ভাতে পানী থাকো ।

২৫

হাটতে কিনি মই বাটতে ভাঙ্গিলো
শালমৰা কুমাৰৰ চৰু ;
নতুন তাতি ভাঙ্গি খালে পকা ধান
সৰুটি চেনাইৰে গৰু ।

২৬

ভৰালৰ টুপতে কেৰেলা বগাব
কেৰেলা বগাব চালত ;
মৰণে জীৱনে নেৰিবা চেনাইটি
নেৰিবা বিপদৰ কালত ।

২৭

নৈ ঘুৰণীয়া মৰে ফুৰণীয়া
আনি দে জুৰণি খাও ;

দুৱাৰ মেলি দিয়ক কোৱাগৈ মাকক
মইনো ভিতৰলৈ যাওঁ।

২৮

তামোলত খাবৰে লওঁ ঐ লাহৰী
তামোলত খাবৰে লওঁ ;
তোমাৰ নো বাপেৰে ল'ব কেই কুৰি
ছাগলি বেচাবে ধন।

২৯

প্ৰথমে ঈশ্বৰে পৃথিৱী স্ৰজিলে
লগতে স্ৰজিলে জীৱ ;
সেই জন ঈশ্বৰে পিৰিতি কৰিলে
আমি বা নকৰিম কিয়।

৩০

ক'তে গৈ আছিলা কাহঁৰ বাটিমুৰা
কোনে থৈছিলে ৰাখি ;
যোৰ-ফোঁট মাৰতী খোপা জোকাৰতী
তায়ে থৈছিলে ৰাখি।

৩১

পানী নো খাবলৈ বাটি নাইকিয়া
আৰু নাইকিয়া পাত ;
তোমাক আনিবলৈ ধনে নাইকিয়া
আৰু দিনচেৰেক থাক।

৩২

মট্‌ মট্‌ কৰি মটৰ গাড়ী চলিলে
যোৰহাটত চলিলে চিঠি ;
ওপজা ভেঁটিতে কি কৰ নাচনী
ৰ'দে বৰষুণত তিতি।

৩৩

মুঠি মুঠি কৰি টোলোঠা ঘুৰালো
তাঁততে হাচটি বও ;
চকুলৈ নেচাবি হে'ৰ ডেকালৰা
সম্বন্ধত বৌৱেৰ হে হও।

৩৪

শ্ৰী দি লিখিবৰ চিলত ;—
আমাৰে মইনা জকাইলৈ গৈছিল
জিলিকি আছিলে বিলত।

৩৫

কিয় মোৰ মইনা আহিলা বাৰিষা
গ'ল চ'তৰ বিহু আজি ;
তোমাৰ মোৰ যোৰা বিধতাই মিলালে
পণ্ডিতে মেলিছে পাঁজি।

৩৬

আইৰে সপনি ভাতৰে পোতনি
বোপাইৰ সপনি টান ;

বৰ ককাইৰ সপনি জ্বলা জুই অগনি
হিয়াত ঐ বানি যায় ধান।

৩৭

হাবিত জুই লাগিলে কুকুহা উৰিলে
মেগেলাই মেলিলে থোৰ ;
ক'তে আই বোপাই ছোৱালী খুজিলি
বাটৰো নপৰে ওৰ।

৩৮

তোমাক চাই আমনি নেলাগে মইনী
পেততো নেলাগে ভোক ;
তোমাৰ গঢ়ে পিতে কোনে গঢ়াই দিব
—তোমাৰে নিচিনা মোক।

৩৯

পানীয়ে পানীয়ে ধনে নাও মেলে
আমি লব মাৰোঁ বামে ;
মুঠিৰ কটা তামোল মুঠিতে শুকালে
গা-নো তিতিলে ঘামে।

৪০

টেমিটি পৰিলে ঘিটিঙাই কৰিলে
কটাৰি পৰিলে ধাৰে ;
চিয়াঁৰৰ কথাকে বুজিব নোৱাৰো
কেলেই তুলিলে মাৰে।

৪১

তোকে ঐ নাচনি তেতিয়াই ক'লোঁ মই
কপাহৰ বাচি ল'বি জোলা ;
ল'বলৈ লাগিব জপাৰ বৰ কাপোৰ
যাবলৈ লাগিব দোলা।

৪২

ৰিব ৰিব কৰি বতাহ জাকি মাৰিলে
শালি ধানে মেলিলে থোৰ ;
আয়ে খোজা নাই বোপায়ে খোজা নাই
ঈশ্বৰে পাতিলে জোৰ।

৪৩

এডালি কাটিলে আহে চাৰি ডালি
লুইতৰ খাগৰি খৰি ;
ধনক মাতিলে আহে চাৰি জনী
ডিঙিত ধৰা ধৰি কৰি।

৪৪

আয়ে মাতিলে গজৰে গথৰে
—মাহী আয়ে কলিজা খায় ;
তাৰ পাচত দেহি চেনায়ে মাতিলে
শৰীৰ চেছা পৰি যায়।

৪৫

ভাতো নেখাওঁ মই পানীও নেখাওঁ মই
থাকো ঢাৰি পাটীত শুই ;

চকুৰে চকুৰে চাবকে নেলাগে
শৰীৰত লাগিছে জুই।

৪৬

তুমি নাম গালা উৰাই ঘূৰাই
লৈ গল বতাহে পাই;
মই নাম গালো উৰাই-ঘূৰাই
তোমাকো আনিলে ভুলাই।

৪৭

লুইতৰ মাজৰে জোপোহা শিমলু
তাতে ল'লে কুকুহাই বাঁহ;
মিৰি মিছিমিৰ দোৱানো বুজোঁ মই
নেপাওঁ তিৰী জাতিৰ আশ।

৪৮

ৰংপুৰলৈ যোৰাগৈ লংগুটি আনাগৈ
দুয়ো একেলগে খাম;
মহৰ শিঙৰ পেপাটি খৰকৈ আনাগৈ
দুয়ো একেলগে বাম।

৪৯

আৰ্চিৰ মুখৰে গণ অ' মইনা
আৰ্চিৰ মুখৰে গণ;
পদূলিৰ আগে দি কৰে অহা যোৱা
ৰখাব পৰা নাই মন।

৫০

কাউৰিয়ে কৰিবৰ কোৱা ;
যেতিয়া আছিলা আমাৰে নিচিনা
তালৈ মনত কৰি চোৱাঁ।

৫১

চামৰ চৰিয়া দি যাওঁ মইনা
শিমলুৰ চেলেঙি নাও ;
জীয়াই থাকোঁ মানে নেৰিবা মইনা
দিয়া তামোল কাটি খাওঁ।

৫২

ওপৰে উৰিলে কি অ' মইনা
ওপৰে উৰিলে কি ;
কোৱা মোৰ মইনা মোকে নেভাৰিবা
তুমি কাৰ ঘৰৰ জী।

৫৩

তুমিয়ে আমিয়ে উমলি আছিলোঁ
হাতত কাৰফাই ধেনু ;
তোমাৰে মোৰে চোৱায় ৰাহি-জোৰা
মাৰে বাপেৰে হেনো।

৫৪

কাহানি ছিগিলে বতাহত উৰিলে
এই ডালি মইনাৰ চুলি ;

ইফালে সিফালে চেগে চাই ফুৰোঁ।
তোমাক চাই আহোঁগে বুলি।

৫৫

তেল পৰি পিছলে তোমাৰ বৰণটি
আছে তিৰে-বিৰে কৰি ;
তোমাৰে নিচিনা ক'তো নেদেখিলোঁ।
উজনি-নামনি ফুৰি।

৫৬

জাকৈ খালে খালে বাবি ঐ লাহৰি
জাকৈ খালে খালে বাবি ;
বিৰিঙাৰ আগত তামোল থৈ আহিছোঁ।
হেৰা পালোঁ বুলি খাবি।

৫৭

নৈ কোৱৰীয়া পকা জলকিয়া
তলৈলে মেলিলে শিয়া ;
বামুনক চোৱালোঁ গণকক চোৱালোঁ।
হ'ব মোৰ বহাগত বিয়া।

৫৮

চৰায়ে খাই গ'ল ধান ঐ মইনা
উফৰি পৰিলে কণ ;
কল ঠকুৱাৰে ফুল গুথিছিলোঁ।
মইনাৰ নেখালে মন।

৫৯

দ'কৈ পথাৰত হাতী পানী খালে
নেগুৰে মাৰিলে ছাতি ;
মোৰ মইনাক ফুল যোগাবলৈ
দিয়া চাৰি-মলা গাথি।

৬০

বাৰীত জিলিকে সোনে কৈ মুকুতা
কাপোৰ জিলিকে গাত ;
ওলাই আহোতে মোৰ শাহু আয়ে
আকাশত শুনিলে মাত।

৬১

এ-না বতাহত ললে থুৰিপাত
—মাটী সবলৰ লাই ;
বায়ু-বতাহ বুলি মোৰ শাহু আয়ে
থিয় হৈ আছিলে চাই।

৬২

গাতে লাগিলে বায়ুকৈ বতাহ
পদূলিত আছিলোঁ বৈ ;
বাটেদি মইনা সৰকি আহিলোঁ
কালিন্দ্ৰী ভোমোৰা হৈ।

৬৩

চৰাইৰ কপটীয়া সেন ঐ মইনা
চৰাইৰ কপটীয়া সেন ;

আগতকৈ দুগুন জেউতি চৰিলে
দেখো চন্দ্ৰ সূৰ্য্য যেন।

৬৪

নঙলা নঙলা পদূলিৰ নঙলা
দিয়া বাট লাহৰি যাওঁ;
—অতি চেনেহৰে লাহৰী হাতেৰে
দিয়া তামোল কাটি খাওঁ।

৬৫

তৰানি হাবিলৈ চাইনো পঠিয়ালোঁ
তৰা তিৰবিৰ কৰে;
তোমাৰ ফাললৈ চাইনো পঠিয়ালোঁ
জালুকে পোৰাদি পোৰে।

৬৬

আলিয়ে আলিয়ে যায় সমনীয়া
হাতত কলাখোৱা চৰাই;
চকুৰে চকুৰে পৰিল সমনীয়া
বিধতাই পাতিলে জোৰা।

৬৭

—দলৌ কাণেমাৰি তিনিকৈ পাবুৰি
কানত কেচা কলৰ ভাৰ;
জনমে জনমে সুজিব নোৱাৰোঁ
—থুৰিয়া তামোলৰ ধাৰ।

৬৮

থেকেচি ভাঙি যাওঁ রূপহী যতবটি
ভুকুৱাই ভাঙি যাও মাকো;
আমাৰে নাচনীক যদি ধৰি নিয়ে
আমি কাৰ লগত থাকোঁ।

৬৯

কিয় মনে মাৰি থাক ঐ জোনাকী
কিয় মনে মাৰি থাক;
বাতলৈ ওলালে চকু পচাৰতে
কাকনো চিঞৰে মাত।

৭০

নেযাবি দূৰলৈ পুৰুষৰ মেলনৈ
নিচিন্তিবি মোলৈ বেয়া;
দিম দেখা সপোনত যদি থাকো নিলগত
দিঠকত দেখিবি ছঁয়া।

৭১

মই যে অজলা মনো অজলা
নুবুজো একোকে মই;
কিয় ভালে পালি কিয় ভালে পালো
—গাতে জ্বলিছে জুই।

দ্বাদশ অধ্যায়—সম্ভোগ।

১

চল চাই কঠিয়া পাৰিবা কলিয়া
—বঁতাত নিসিচিবা ধান ;
সমনীয়াৰ আগত ফালি কথা নকবা
সেই কথা পাবলৈ টান।

২

ৰাতিপুৱা উঠি হুটি চকু মোহাৰি
খালাকি নেখালা ভাত ;
চৰকাৰী কামলৈ চাপলি মেলিলা
লগাই থৈ নগলা মাত।

৩

ধনে গুৱাহাটী বেহাই যাও এৰাতি
নাজিৰাত বেহাই যাও পুৱা ;
তোমাৰ কি কপাল আমাৰ কি কপাল
বিধতাই পাতিলে যোৰা।

৪

কিনো খুৱালা খামলি এ মলা
মহলী ম'হৰে দৈ ;
এবেলি হহুৰাই এবেলি কন্দুৱাই
কত কি কথাবোৰ কৈ।

৫

আইৰে সপনি পঁইতা পোতনি
চাঙৰ আঠিয়া কল ;
খাই ল খাই ল মোৰ ধন লাহৰি
কমৰত বন্ধাই ল বল।

৬

ভোগদৈ নৈতে পল বাইছিলো
চাবত পাই গ'লো কাছ,
একেজন ঈশ্বৰে তোমাক মোক স্ৰজিলে
কিনো ভালে বেয়া বাছ।

৭

বহাগৰ বিহুতে পূৰ্নিমাৰ ৰাতিতে
পাতিম তোৰে মোৰে বিয়া ;
দুয়ো একেলগে ঘৰে পাতি খাম
মিলাম ঐ দুখনি হিয়া।

৮

কালৰ জীবা দুখনি মনিষৰ এখনি
তালৈ নকৰো ভয় ;
মাৰে বাপেৰে ধনৰে গৰাকী
তোমাৰে গৰাকী মই।

৯

বাঁহৰে চছলা মুখৰে মহলা
মুখতে কৰিছ লয় ;

সমনীয়াৰ আগত ওলাব নোৱাৰো
তোমাৰ কথাষাৰি কয়।

১০

আহোঁ পদূলিয়ে যাওঁ পদূলিয়ে
তোমাৰ পদূলিয়ে বাট;
বৰ ঘৰৰ মূধতে কাপোৰ বৈ আছিলা
মুখেৰে নিদিলা মাত।

১১

মোৰ নো পদূলিয়ে আহি গৈ আছিলা
মুখেৰে দিছিলা মাত;
এই নো মইনা মাত শুনিবলৈ পোৱা নাই
অগনি জ্বলিছে গাত।

১২

জিলিকি আহিলে চৰা নাও খন
জিলিকি আহিলে টিঙ;
টিঙৰ ওপৰত চেনাইটি আহিছে
সেওঁতা ফলাতে চিন।

১৩

উৰিয়ামৰ উখলি চাৰি আঙুল মুকলি
বকুল বৰাধানৰ কৰাই;
—ততে দেখিলোঁ এখেতে চিনিলোঁ
মোৰ ধন জিলিকি যায়।

১৪

ত'তে দেখিলো　　এখেতে চিনিলোঁ।
　　সেই জুৰি মোৰ ধনৰ ভৰি ;
শালে কটা চুৰিয়া　　গুণা কটা খনিয়া
　　আহে তিৰেবিৰে কৰি।

১৫

ফেচাই কুৰুলিয়ায়　　ৰাতি ঐ নুপুৱাই
　　কপৌ কুৰুলিয়ায় ডালত ;
মোৰ জানো ধনে　　কিৰিলি মাৰিছে
　　শুনি যাওঁ বতাহৰ চালত।

১৬

জুই ধৰি দিয়া　　ফুৱাওঁ ঐ লিগিৰা
　　ছাঁই ধৰি দিয়া ফুৱাওঁ।
গাখীৰৰ টেকেলি　　নমাই দিয়া লিগিৰা
　　ধনক চাউল চিৰা খুৱাওঁ।

১৭

　　ৰাঙলী মদাৰৰ পাত ;
এনে মাজ-নিশা　　আহিলা মোৰ ধন ঐ
　　খালা কি নেখালা ভাত।

১৮

আঠিয়া কলৰে　　দুডালি ঠাৰি ঐ
　　ছাঁ পাই তৰিলোঁ তাঁত ;

১৪

ত’তে দেখিলো এখেতে চিনিলোঁ।
সেই জুৰি মোৰ ধনৰ ভৰি ;
শালে কটা চুৰিয়া গুণা কটা খনিয়া
আছে তিৰেবিৰে কৰি।

১৫

ফেচাই কুৰুলিয়ায় ৰাতি ঐ নুপুৱাই
কপৌ কুৰুলিয়ায় ডালত ;
মোৰ জানো ধনে কিৰিলি মাৰিছে
শুনি যাওঁ বতাহৰ ঢালত।

১৬

জুই ধৰি দিয়া ফুৱাওঁ ঐ লিগিৰা
ছাঁই ধৰি দিয়া ফুৱাওঁ।
গাখীৰৰ টেকেলি নমাই দিয়া লিগিৰা
ধনক চাউল চিৰা খুৱাওঁ।

১৭

ৰাঙলী মদাৰৰ পাত ;
এনে মাজ-নিশা আহিলা মোৰ ধন ঐ
খালা কি নেখালা ভাত।

১৮

আঠিয়া কলৰে ডুডালি ঠাৰি ঐ
ছাঁ পাই তৰিলোঁ তাঁত ;

মাকো খিৰখিৰিয়া গাম-খাৰু বাজনি
লগায় কোন ঈশ্বৰে মাত।

১৯

ততে দেখিলোঁ। এখেতে চিনিলোঁ।
মোৰ ধনে গগনা বায়;
অময়া মাতকে মাতিলা লাহৰি
শৰীৰে সৰকি যায়।

২০

সৰু হৈ আছিলোঁ। গৰু ৰাখিছিলো।
ডাঙৰ হৈ লগালোঁ। তাঁত;
ওলোটাই ওভোতাই মাকো মাৰিছিলোঁ।
মোৰ ধনে লগালে মাত।

২১

কাঁহৰ বাটিতে সৰিয়হ পিছলে
নিঞৰত পিছলে ভৰি;
কথাৰ লাছতে কথাটি পিছলে
কথাতে খোপনি ধৰি।

২২

এইনো যৌৱনক গৰ্ব্ব কৰিছা
চিৰদিন থাকিব বুলি;
মাটিৰ এৰা। শৰীৰ মাটিতে পমিব
জনমলৈ খিয়াতি দি।

২৩

এইনো যৌৱনক ভৰসা কৰিছা
চিৰদিন থাকিব বুলি ;
যৌৱন ভটিয়াই গইছে মইনা
মূৰৰে পকিছে চুলি।

২৪

পৰলৈ নিদিবা মন ;
হাড়ক মাটি কৰি তেজক পানী কৰি
তোমালৈ ঘটিছোঁ ধন।

২৫

বাঁহৰ আগতে কপৌ চৰাই হালি
ধেনু নেমাৰিবা টানি ;
শতুৰুৰ ছোৱালীক চকু ঐ নিদিবা
দেহাক নকৰিবা পানী।

২৬

আকাশৰ চন্দ্ৰক নেপাওঁ হাতে মেলি
ভৰি মেলি নেপালোঁ পাটী ;
চন্দ্ৰ-সূৰ্য্যক মাতোঁ তুতি কৰি
পূৱক ধীৰে ধীৰে ৰাতি।

২৭

তোমাৰ তিনি খনি আমাৰ তিনি খনি
ছ-খনি কাপোৰৰ জাপ ;

তোমাৰ তিনি খনি লোম্বা বাছি বাছি
কুকুৰাই দিছে ডাক।

২৮

কুকুৰা কুকুৰা অজাতি কুকুৰা
ভুকুৱাই মাৰিমে তোক ;
ৰাতি নৌ পুৱাওতেই কিয় ডাকে দিলি
ধনে এৰি যায় মোক।

২৯

থাকোঁ মই স্বৰগত চৰোঁ মই পতালত
পৰে পৰে দি যাঁও ডাক ;
লেৰেলা সাদৰৰ ধনে তোক এৰিলে
এতিয়া দোষিছ কাক।

৩০

আলিৰ মূৰতে এখন্তেক বহিবা
আগেয়ে শতুৰ্ক যক ;
জীৱনে মৰণে নেৰিবা মইনা
তোমাক মোক কুশলে থক।

৩১

তোমাৰ ঘৰ সিপাৰে আমাৰ ঘৰ ইপাৰে
মাজত কুঁহিয়াৰৰ বাৰী ;
আহোঁ বুলি নাহিলা তামোল পান কটালা
সান্দহ-চিৰা কৰালা বাহী

৩২

ওপৰৰপৰা তললৈ হালিলে
মাথো তামোলৰ থোক ;
লাগে চাবি কুবি ভৰিব পাৰোঁ মই
এৰিব নোৱাৰোঁ তোক।

৩৩

ককাই নুবুলিবি মোক ঐ মইনা
ককাই নুবুলিবি মোক ;
কলিকালৰ স্বপ্ন গাতে ফলিয়াব
জানো বিয়া কৰিম তোক।

৩৪

বছৰি বছৰি আমে মলিয়ায়
বছৰি বছৰি খাওঁ ;
ইবেলি বছৰি আমে নাইকিয়া
কোনোবা ক'বালৈ যায়।

———

ত্ৰয়োদশ অধ্যায়—বিৰহ।

১

ধনৰ চেওমণি বটীয়া পুৰণি
পহু শিঙৰ হাঁকোটাত থলোঁ;
নিগনি শলিয়াই শতুৰু শালিলে
ধনৰে আতাৰি হ'লোঁ।

২

আয়ো আছিলে বোপায়ো আছিলে
হৈও নোহোৱা হ'ল;
মনে খনা পুখুৰিত পানী খাব নেপালোঁ
সেয়ে হে বজাৰৰ হ'ল।

৩

সজাত বন্দী হ'ল সজাৰ ঐ মইনা
শালত বন্দী হ'ল হাতী;
চৰকাৰী কামত চেনাই বন্দী হ'ল
টোপনি নাহে ঐ ৰাতি।

৪

সজা ভাঙি মোকোলাওঁ সজাৰে মইনা
শালে কাটি মোকোলাওঁ হাতী;
ডিঙিৰ মণি বেচি চেনাইক মোকোলাওঁ
টোপনি অহাই যাওঁ ৰাতি।

৫

লাহৰ চুলি মেলি তেলকে নেপালেঁ।
নেপাওঁ পাতে পাৰি ভাত ;
ফুলাম পাটীপাৰি স্বামীক নেপালেঁ।
অভিমান কৰি যাম কাক।

৬

উজাই যাবৰ মোৰে মনে গল
ভটিয়াই যাবলৈ চিঁতা ;
কালৰ কালে কথা মনত পৰি যাব
হাতৰ সৰি যাব বঁটা।

৭

ঘৰতো নপৰে মনে সমনীয়া
পথাৰত নপৰে মন ;
কমোৱা তুলাবোৰ যেনেকৈ উৰিছে
তেনেকৈ উৰিবৰ মন।

৮

কুমলীয়া তামোলৰ কণ ;
আগৰটো মনেৰে নেচাবি মইনা
আমাৰ দুভ'গীয়া মন।

৯

হাচতি হাচটি কৰ তই ল'ৰাটি
হাচটি থৈছো বৈ ;

হাচটিকে পাবি মোকে হে নেপাব
কান্দিবি আগতে লৈ।

১০

যোৰহাট জিলালৈ নেযাবা বুলিলো
কাৰে বুধি পাই গ'লা ;
কাৰে বুধি পাই আমাক তেজিলা
আগলৈ আতাৰি হ'লা।

১১

এৰিলো এবুৰি এৰিলো ছবুৰি
এৰিলো নদীৰে কুল ;
একে চহাই এৰি পঠিয়ালো
সকটি চেনাইৰে গুণ।

১২

আখৈ খায়ে খায়ে পেটকে নভৰে
নিঞৰে নিতিতে ভৰি ;
কেচা কৌপাতত ঘুণে বিন্ধিলে
হ'লো বয়সত বাৰী।

১৩

বাৰীৰ মাজে মাজে গোলাপ ফুল ফুলিলে
তিতাফুল ফুলিলে ঢাপত ;
তোমাৰে আমাৰে যোৱা নেপাতিলে
কোনোবা জনমৰ পাপত।

১৪

ভাটীলৈ ভটিয়াই যামেগৈ মইনা
ধৰিমগৈ সন্ন্যাসী বেশ ;
তোমাৰে লগত মৰি যাম মইনা
এৰি যাও অসমৰ দেশ।

১৫

নৈ ধাৰে ধাৰে গলি ঐ মইনা
পানীৰ ধাৰে ধাৰে গ'লি ;
মইনা মইনা বুলি মাতো তিনি বেলি
উভতি নোচোৱা হলি।

১৬

তোমাৰ ঘৰ সিপাৰে আমাৰ ঘৰ ইপাৰে
মাজত বৰতানি হাবি ;
খৰি শুকুৱাদি শুকালো লাহৰী
তোমাক দিনে ৰাতি ভাবি।

১৭

কচাতালৰ আগৰে বেলে ঐ লাহৰী
চোতালৰ আগৰে বেল ;
তোমাৰ বেজাৰত বাহিঘৰ কৰা নাই
মূৰতো ঘহা নাই তেল।

১৮

তইঁতৰ ঘৰলৈ গৈছিলো জোনাকী
তই নো খাই আছিলি ভাত ;

তামোল-চালি দিবলৈ নোলালি জোনাকী
ওলাই নলগালি গাত ।

১৯

কেলেই এনে হলি মইনা লাহৰী
তই হলি জনমৰ কাল ;
হাবি-বননিয়ে ফুৰি ভালে লাগে
ঘৰত মোৰ নেলাগে ভাল ।

২০

কুহু কুহু কৰি কুপতি বিনালে
দাউকে কান্দিলে বৈ ;
মাকৰ ডিঙিত ধৰি জীয়েকে কান্দিলে
ধনেৰে আতাৰি হৈ ।

২১

পূবৰ অৰুণ পচিমত ঘূৰিলে
মলয়াত উৰিলে বগ ;
মনৰ কথাযাৰি মনতে ঘূৰিলে
ক'বলৈ নেপালো লগ ।

২২

তোমাৰ গুণৰ কথা কাহানি পাহৰিম
যম ৰজাই নেমাৰে মানে ;
মোৰ দুখৰ কথা কাক নো কৈ যাম
আত্মা শৰীৰে জানে ।

২৩

কেলেই স্রজিলি চৰৈজন দেৱতা

কেলেই তুলিলি আই ;

মনৰে কামনা পুৰাব নোৱাৰি

মৰোঁ বৰে বিহ খাই।

২৪

ধনৰে বাতৰি লেতেৰা শুনিলোঁ।

কঠিয়া তলিলৈ গৈ ;

চৰাই হোৱা হ'লে উৰি গলোঁ হেতেন

মাজত ধনশিৰী নৈ।

২৫

চতি চতি মাৰলি মাৰলি

বগায় কাৰ্শলা সাপ ;

মোৰ জানো কপালত যি হ'বৰ হৈছে

মইনা কুশলে থাক।

২৬

ভোগদৈৰ দাঁতিতে পাতোঁ লাঙি জাল

উভতি লাগিলে মোৰা ;

কিনো মায়াজালত পৰিলি চেনাইটি

নেদেখোঁ গধূলি পুৱা।

২৭

উজাই নাৰ মাছ ভটিয়াই ভাঙোন

ধনে পানী অনা ঘাটত ;

এখনি তামোল ঐ দিবলৈ নেপালেঁ।
চেনাইৰ কুমলীয়া হাতত।

২৮

লাহি কাপোৰৰ পাহি ঐ মইনা
লাহি কাপোৰৰ পাহি;
বুকুত দিয়ে গলি অলা জুই একুৰা
মুখত দিয়ে গলি হাঁহি।

২৯

নৈ-লৈ হালিলে ন-ডালি ভলুকা
হালে পথাৰলৈ কাক;
বুকুৰ কামি হাৰ হ'ল ডালি ডালি
কালৈ চিন্তা কৰি থাক।

৩০

তোলই চিঁতা কৰি শৰীৰটি শুকালে
কামলৈ মনতে নাই;
ভাতৰ পাতত বহি মনত ঐ পৰিলে
মুখৰ ভাত উভতি যায়।

৩১

কামে কৰি কৰি আমনি লাগিলে
মনত পৰি পৰি কান্দো;
তোমাৰ সন্তাপত থাকিব নোৱাৰোঁ।
তামোলৰ টুপলি বান্ধো।

৩২

নগাৰঁৰ বাতৰি গড়গাৱঁত শুনিলোঁ
কাষে চপাই যাওঁ নাও ;
তোমাৰ সন্তাপত ঘৰত ঐ নেথাকোঁ
ভাটীলৈ ভটিয়াই যাওঁ।

৩৩

লুইত পাৰ হ'লোঁ দিখৌ পাৰ হ'লোঁ
জিৰালোঁ কলিয়াবৰত ;
তোমাক বিচাৰি এবোঁ ঘৰে বাৰী
নেথাকোঁ ডিবৰুগড়ত।

৩৪

চ'তে মাহতে শিমলু ফুলিলে
ওপৰে উৰিলে তুলা ;
লোকৰ বুদ্ধি পাই আমাকো এৰিলা
জনমৰ শতুৰু হ'লা।

চতুৰ্দ্দশ অধ্যায়—বিৰহ (২)।

১

ধনক গুণি গুণি নধৰে টোপনি
থাকোঁ অনাহাৰে শুই ;
যেতিয়া সোনাইলৈ মনতে পৰেহি
শৰীৰত জ্বলেহি জুই।

২

অতি চেনেহৰ ফুলবাৰী পাতিলোঁ
তাৰ মাজে খৰিকা জাঁই ;
অতি চেনেহৰ পিৰীতি কৰিলোঁ
ঢোপাতে মৰহি যায়।

৩

কাৰ আগত কৈ যাম দুখৰ কথাষাৰি
কোনে পাতি যাব কাণ ;
চকুত নাই টোপনি তোমালৈ চিঁতনি
দেহালৈ পৰিছে টান।

৪

কি কথা কৰিলোঁ কি বুদ্ধি কৰিলোঁ
বাৰীত দামে কল ৰুই ;
আগেয়ে নেজানো এতিয়া জানিলোঁ
শৰীৰত একুৰা জুই।

৫

বাৰীৰ পাচ ফালে কজলা উৰহি
পাতে তিৰবিৰ কৰে ;
চেনাইৰ বাতৰি নেপাওঁ ভালে কৰি
শৰীৰ খুন্দামাৰি ধৰে।

৬

বৰঘৰৰ মূধতে ভঁৰালৰ টুপতে
চৰাই ফুটকলা খায় ;
মোৰ জানো মনতে পৰে ঘনে ঘনে
তোমাৰ জানো মনতে নাই।

৭

বকুল বৰা ধানৰ আখৈ ভাজিছিলোঁ।
ছপোৱা গাখীৰৰ দৈ ;
তুমি যে নহলে খাবকে নোৱাৰোঁ।
থাকোঁ মই আগতে লৈ।

৮

নেখাই ঐ নোৱাৰি খালে ঐ নামুৱায়
বাঙ্কৈৰ থুৰি তামোল খনি ;
কিনো যাদু মোক কৰিলা তামোলত
থাকিব নোৱৰা কৰি।

৯

তোমাক চায়ে চায়ে চকুযোৰ বিষালে
থিয় দি বিষালে ভৰি ;

মুকলি পথাৰত এৰি থৈ গ'লা
এথানি-এবানি কৰি।

১০

কিনো খাই পাহৰিম তোকে ঐ মইনা
কিনো খাই পাহৰিম তোক ;
মিছিমি আহিব বৰ-বিহ আনিব
তাকে খাই পাহৰিম তোক।

১১

ৰাতি পৰে পৰে তোলৈ মনত পৰে
চকু পানী দুধাৰে বয় ;
তললৈ মূৰকৈ গুণিবলৈ ধৰিলোঁ
আগতে চাকিটি লৈ।

১২

ৰাতি পৰে পৰে তোলৈ মনত পৰে
টোপনি নধৰে মানে ;
এনুৱা বেজাৰ ঐ কিয় দি গ'লি
এতিয়া কি হ'ব ক'লে।

১৩

ভাত খাই গ'ল তপতে তপতে
খুঁটি থৈ গ'ল চুকত ;
যাবৰ বেলিকা মাত নলগালে
কথা থৈ গ'ল বুকত।

১৪

নৈ পানী বাঢ়িলে গমত ঐ মইনা
নৈ পানী বাঢ়িলে গমত ;
তোমালৈ মনতে পৰে ঘনে ঘনে
আমালৈ নপৰে মনত।

১৫

ৰঙত দি গ'লি ৰঙৰ ঐ হাঁহুটি
সঙ্গ লৈ গলি কাঢ়ি ;
গাত দিয়ে গ'লি জ্বলা জুই একুৰা
মুখত দি গ'লি হাঁহি।

১৬

তোমাৰ বাৰীত ফুলিলে ইন্দ্ৰজিত মালতী
মোৰ বাৰীত পৰিলে ছাঁ ;
দিনৰে দিনটি তোমালৈ ধাউতি
ৰাতি পুৰি মাৰে গা।

১৭

ঢাৰি পাৰি থেৰেজু লেখোঁ ;
তুমি নো বান্ধৈঐ আছাগৈ উজনিত
নিতৌ সমাজিকত দেখোঁ।

১৮

চ'লি খৰি এমুঠা নেবান্ধ বৰকলী
পুৰিলে উৰিব ছাই ;

মৰাটি মৰিছে নেকান্দ বৰকলী
কান্দিলে পাবলৈ নাই।

১৯

গধূলিৰেপৰা পুৱালৈ লগালোঁ
এপোৱা তেলৰে চাকি ;
ঢাৰি পাটী পাৰি টোপনি নধৰে
ত্নখেৰে পুৱালে ৰাতি।

২০

পুৱা ঐ নেদেখোঁ তোমাক ঐ লগৰি
গধূলি নেদেখি মৰোঁ ;
দিনত ঐ এবেলি তোমাক ঐ নেদেখি
গাবে পোৰণিত মৰোঁ।

২১

তোমাক ঐ ভাবোতে চকুপাণী টোকোতে
হাতত শিৰামুই ধৰে ;
শোকে খুন্দামাৰে কান্দিব নোৱাৰোঁ
চকু পানী তুধাৰে পৰে।

২২

ধনক ধনে কৰি ধনকে ঘটিলোঁ
পৰম যতন কৰি ;
ধন গ'ল উছলি ধন গ'ল পিছলি
লগত গ'ল দুচলি থৰি।

২৩

হাত মেলি মেলি দাবলৈ নেপালেঁ।
পথাৰৰ মাগুৰি ধান ;
হাছটি ভৰাই দিবলৈ নেপালেঁ।
ৰাঙলী মদাৰৰ পাণ।

২৪

কোন জন ঈশ্বৰে পাখি লগাই দিব
পৰিমগৈ ঘৰৰে চালত ;
মাখি জনম ধৰি দেখা দি আহিমগৈ
চুমাদি লাহৰী গালত।

২৫

চুলিৰে ইলৈ ঐ চুলিৰে বিলৈ ঐ
থাকে চুলি পৰি শুই ;
তামোলটো হ'ব যেন ফালি দেখুৱাম
শৰীৰত একুৰা জুই।

২৬

ধান বহাবৰে ঘুটুঙ্গা জকাটি
সোৱণ বিৰিখৰ খৰি ;
তোমাৰে আমাৰে কোনে মন ভঙালে
দেহাকে ডুফালি কৰি।

২৭

থুৰিয়াই কাটিলোঁ। তামোল তিনি খনি
নুৰিয়াই বান্ধিলোঁ। পাণ ;

D.Ch. Barua

পথাৰে পথাৰে বিচাৰি ফুৰিলোঁ।
ক'তে দাই আছিলা ধান।

২৮

থুৰিয়াই কটা নাই তামোল তিনি খনি
মুনিয়াই বন্ধা নাই পাণ;
পথাৰে পথাৰে বিচাৰি ফুৰা নাই
দলনিত দাইছিলোঁ ধান।

২৯

জেনেক চকলা জিমে সুমথিৰা
জেনেক-চকলা জিম;
ৰংপুৰ জিলাতে আছে মোৰ মইনা
কাৰ আগত বাতৰি দিম।

৩০

কোনে আনি দিব লোণে আমেলথি
কোনে আনি দিব জৰা;
কোনে আনি দিব তোমাৰে বাতৰি
শদিয়া ৰাজৰেপৰা।

৩১

দলনি পথাৰত খেতি কৰিছিলোঁ
ভঁৰাল ভাঙি খালে চোৰে;
তোমাৰ সন্তাপত টোপনি নধৰে
জালুক-জলকিয়াই পোৰে।

৩২

কাণত জিলিকিল বগা জাঙেফাই

হাহোঁতে জিলিকিল দাঁত ;

শোৱা ঢাৰি পাটী সজালোঁ পৰালোঁ।

শুবলৈ নেপালোঁ ভাত।

ওপৰঞ্চি—হুঁচৰি।

১

ৰঙালি ঐ টঙালি ঐ
বহাগৰ বিহুৰে ধেমালি ঐ।

২

হুৰাই ল' স্বৰগৰ তৰা ;
চাই থাক চাই থাক নিলগৰপৰা।
বহাগৰ বিহুকে জনাবলৈ আহিছোঁ ;
চাই থাক চাই থাক নিলগৰপৰা।

৩

পাত ঐ পচলা
মাধৈ ফুলৰ মালা,
মলামুই ঐ খৰকৈ যতন কৰা।

৪

কুঞ্জাইৰ মুৰতে বকুল ফুল এপাহি—অই ৰাম।
নিঞ্জৰ পাই মুকলি হ'ল,
হৰি হৰি গোপাল গোবিন্দ ৰাম ॥

৫

কেতেকিৰ এপাহি—অই ৰাম
কেতেকীৰ দুপাহি—অই ৰাম

কেতেকীৰ এপাহি,
হৰি হৰি গোপাল গোবিন্দ ৰাম ॥

৬

দেউতাৰ পদূলি—অই ৰাম
গোন্ধাইছে মধুৰি—অই ৰাম
হৰি নামে খুটাক খুৰায় ;
হৰি হৰি গোপাল গোবিন্দ ৰাম।

৭

হুঁ চৰি—এ—চ'ত ;
আমি যে ওমলোঁ য'ত,
ডুবৰিও নগজে ত'ত।

৮

ৰাধাই বোলে কৃষ্ণাই গোকে পাৰে কৰা,
এই যমুনাৰ জল—ঔ গোবিন্দায় ৰাম।

৯

কলমৌ খাওঁতে বুঢ়া হনুমন্তে
নগৰি কৰিলে ছন—ঔ গোবিন্দায় ৰাম।

১০

গোবিন্দ গোবিন্দ গোবিন্দায় ;
ধেনু চাৰি বেণু বায়।

১১

ল হেৰ' দদাই হাতত কাৰেফাই ;
মাৰ ঔ মাৰ ঔ বালি চৰাই।

১২

গিৰিপ গিৰিপ গিৰিপ ঔ
কলীমতী কাঠৰ শৰাই ;
কি ফুল ফুলিছে লতা বগাই।

১৩

ৰংপুৰ ঐ ৰঙা পুখৈ ;
গড়গাওঁ ঐ কিমান দূৰৈ।

১৪

ন-ঘৰ ঐ পুৰণি কামি ;
হুঁচৰি গাবলৈ আহিছোঁ আমি

১৫

হুঁচৰি বৈ ফুল মকুৰা—চল' লাই ;
চাউল চালিবলৈ চালনি নাই।

১৬

কেৰেলা ঐ বেঙেনা ঐ ;
তোৰে ভবে বতৰ হলে না ঐ।

১৭

অ' নিলাজি চ'ত—আছিলি ক'ত ;
অ'—বহাগী ৰাম—নেথাকো যাম।

১৮

হুৰাই ল' নাহৰৰ কলি ;
শৰাইতে মুকলি হ'ল এ
ছৰৰা চঁপাৰে কলি।

১৯

বৈ বৈ যায় পিঙ্কোতা নাই ;
চঁপা নাহৰৰ কলি এ বাই।

২০

হুঁচৰি এ হাও ;
দুই ঘৰৰ মাজতে গাওঁ।

২১

হুৰাই ল' কলীয়া চোলা ;
নাচোন ভালে দেখি দেউতাৰ
ৰখালে কেকোৰা দোলা।

২২

ৰাইজেই লক্ষ্মী শুকুলী পাবৈ
ফুৰে ঘৰে ঘৰে বৈ ;
ৰত্নৰ খাটতে প্ৰভু শুই আছিলে
লক্ষ্মী জগালে গৈ।

২৩

লহ বাই লহ'ৰীয়া
লহ' লহৰীয়া।

২৪

ঢোলৰ হেঙুলীয়া মাৰি ;
লুইতে চলালে ধোৱা-কল-নাও
চলায় পৰ্ব্বতে গাড়ী।

২৫

ঢোলে বায় ঢুলিয়া খোলে বায় খুলিয়া
কাৰ ঘৰৰ নাচনী নাচে ;
ওচৰ চাপি চাপি নাহিবা নাচনী
আমাৰ গাত মোহনি আছে।

২৬

টেকেলি পৰিলে নাদত ;
আমাৰে নাচনী লৰে মাৰি সাৰিলে
ঢুলিয়া পৰিলে ফান্দত।

২৭

শিলে বালি চৰাই গিলে ঐ মইনা
শিলে বালি চৰাই গিলে ;
আৰু বেলি বিহুখন চাবলৈ নেপালো
মটাম'হ ৰখীয়া দিলে।

২৮

দুখৰে উপৰি দুখ ;
কুকুৰে কামোৰে ছৱালে দলিয়াই
ক'তো যে নিমিলে সুখ।

২৯

পেপা চেও ধৰি বাবি ঐ লাহৰী
পেপা চেও ধৰি বাবি ;

বৰকৈ নেবাৰি   খৰকৈ নেবাবি
নাচনী চেৱকে বাৰি।

৩০

তাৱৰে চুৰিয়া   লেচাই নেমাৰিবা
মাটিত নুবুলিবা শোঁ;
কোনোবাই ক'ৰবাত   কড়িয়াই মাৰিব
বাৰী দুখুনীৰ পো।

৩১

ভোগদৈ নৈ খন   ইমানে সিমানে
কোনে দি যাব সাকোঁ;
কোনে দি যাব   কাঠৰ দোৰপতি
কোনে দি যাব মাকো।

৩২

ধনশিৰীৰ বগৰি শুকান শিৰি অই,
আহা যাওঁ লগৰীয়া ওমলোঁ গই।
চ'তে গই গই পালেহি বহাগ,
আহা যাওঁ লগৰীয়া ওমলোঁ গই।
ফুলিছে ভেবেলী লতা না ৰই;
আহা যাওঁ লগৰীয়া ওমলোঁ গই।
কি মাছ মাৰিলা পুথি না ৰই;
আহা যাওঁ লগৰীয়া ওমলোঁ গই।
যোৱা গৈ ঘৰলৈ গুচি না ৰই;
আহা যাওঁ লগৰীয়া ওমলোঁ গই।

৩৩

চোতালৰ আগৰে তুলসী,
আমাৰ গা আহিছে উলসি।
চোঁতালৰ আগৰে কেঞ্চাবন ;
এই ঘৰ মানুহৰ বেয়াবন।

৩৪

লাও ঐ লাও কেকোৰা লাও ;
আছে নে নাই মই বিচাৰি চাওঁ।
জোকাৰোতে পোকাৰোতে লাও পৰি ভাগিল ;
গৰুৰ বুঢ়াবুঢ়ীৰ কিলাকিলি লাগিল।

৩৫

খোজকে কাঢ়িলোঁ এলাই ঘেলাই
খোজৰ মূৰত লাগিলে ভাগৰ ;
দেউতা মহাৰজাই পুখুৰি খনালে
নাও থ'লে গৌৰীসাগৰ।

৩৬

পুখুৰি খনালে ভাঁলকে কৰিলে
পাৰতো বন্ধালে দ'ল ;
দ'লো বন্ধালে কলছী চৰালে

৩৭

ৰজালই এটকা দিয়া মোৰ দেউতা
প্ৰজালৈ ছুটকা দিয়া ;

আমি ল'ৰাহঁতে ধেমালি কৰিছোঁ।
আমাকো ছটকা দিয়া।

৩৮

মাখি মূৰে কাটি ঢোলটি কাটিলোঁ।
পিপৰা ছালেৰে চালোঁ ;
জেলুকৰ ছালেৰে বৰতি কাটিলোঁ।
ফৰিঙৰ ঠেঙেৰে বালোঁ।

৩৯

চৰায়ে থাবৰ ধানে মোৰ মইনা
উফৰি পৰিবৰ কণ ;
অতি চেনেহৰ আমাৰ বিহুৰ তলিত
গজিলে ডুবৰি বন।

৪০

ভঁৰালৰ আগতে আমাৰ তাঁতৰ শাল
চৰায়ে চিঙিলে সূতা ;
ফেকুৰি ফেকুৰি নেকান্দ নাচনী
আনি দিম বজাৰৰ সূতা।

৪১

বাঁহৰে আগতে বাঁহী বজাইছিলোঁ।
পৰে হেন পৰে হেন দেখোঁ ;
ইবেলি নাচনী নৰীয়া পৰিলে
মৰে হেন মৰে হেন দেখোঁ।

৪২

ঢোলৰ নাম উৰুলি ঢোলৰ নাম কুৰুলি
ঢোলতো বিন্ধিলে ঘূণে ;
মৰাণৰ মুচিয়া ঘৰত নাইকিয়া
ঢোল চাই দিব কোনে।

৪৩

হাতী খুজীয়া ফুটুকী গাৰুটি
মেকুৰী খুজীয়া পাটি ;
কোৰঁৰ মৰিবৰ নহল চাৰিদিন
পৰুৱাই তুলিলে মাটি।

৪৪

তামোলৰ আমোলে মোলে ঐ নাচনি,
তামোলৰ আমোল মোল ;
ক'ৰপৰা পালাহি দেৱা চালি খোৱাটো
তামোলৰ নেজান মোল।

৪৫

ঢোলে যে কৰিব ধিনিকি ধিন দাও
মৃদঙে কৰিব তাও ;
কাটনি তাঁতে যে আমনি কৰিব
বিদায় দে ঘৰলৈ যাওঁ।

৪৬

কৰদৈ চকলা পাতে মোৰ মইনা
কৰদৈ চকলা পাত ;

ৰূপৰে চকলা নিদিয়া মানে
আমিও নলগাওঁ মাত।

৪৭

পূবেদি ওলাবৰ বেণু ;
সোন্দৰ বৰগোহাঁই ৰণলৈ ওলালে
আটাই ঘুনে খোৱা ধেনু।

৪৮

আজি উৰুকা কাইলৈ ভুৰুকা
নাহৰ ফুল ফুলিবৰ বতৰ ;
কেতেকী চৰায়ে কাটে সৰু সূতা
মকুৱা ফুলৰে যঁতৰ।

৪৯

পোৱালি কাচৰে চলং ;
কেনি পাৰ হ'ব আমাৰে নাচনী
ঘাটত নাইকিয়া দলং।

৫০

পৰ্ব্বতৰ ঢেকিয়া চিৰিলি পতীয়া
মেকুৰি কৰিবৰ মাও ;
এই বাৰৰ দায় দোষ ক্ষমিবা দেউতা
হস্তীৰো পিছলে পাও।

৫১

জোনৰে তামূলী তৰা ;
স্বৰ্গদেওৰ তামূলী গন্ধিয়া ফুকন
মাতে তাওকাকৰপৰা।

৫২

দেউতাৰ বৰেঘৰ দেখোতেই ভয়ঙ্কৰ
কৰতে কাটিলে ৰূৱা ;
আমি ল'ৰাহঁতে ধেমালি কৰিছোঁ
ছিকাৰূপ উলিয়াই দিয়া।

৫৩

দেউতা ওলালে বৰচ'ৰাৰ মুখলৈ
তুলিয়াই পাতিলে দোলা ;
কাণত জিলিকিলে নৰা জাঙেফাই
গাতে গোমচেঙৰ চোলা।

৫৪

পোৱালি হাতীৰে শুৰ ;
তললৈ মুৰকৈ গুণিব নেলাগে
মেলাগৈ জপাৰে মূৰ।

৫৫

উলি তামোলৰ পুলি ;
খুৰালগা কৰণি যায় ৰাট বুলি
খনিয়া কাপোৰ আনোগৈ বুলি।

৫৬

পৰি হাঁহকণী ভাগিল;
বৰঘৰৰ ভিতৰত ছিকাৰূপ হেবালে
বিচৰা-বিচৰি লাগিল।

৫৭

ভলুকা বাঁহৰে আখি;
তলে বোকা ওপৰে বৰষুণ
আমাকো নথ'বা ৰাখি।

৫৮

বিহাৰ পদুমৰ চকা;
তোমাৰ ধনেৰে কিনো দ'ল বন্ধাবা
বচনে এহেজাৰ টকা।

৫৯

কেলেই সাঁচিলা জঁপাৰ বৰ কাপোৰ
কেলেই সাঁচিলা ধন;
জঁপাৰ বৰ কাপোৰ জঁপাতে পচিব
হাড়তো গজিব বন।

৬০

খুঁটিতে পৰিলে জীয়া;
তললৈ মূৰকৈ গুণিব নেলাগে
চেলেং কাপোৰ উলিয়াই দিয়া।

৬১

চৰাইৰ চিকুণে তেলীয়া সাৰেঙে
মাছৰ চিকুণে মালি ;
দেউতাৰ চিকুণ কোকোৱা দোলাখন
খপে গজপুৰৰ আলি।

৬২

কেলেই লাগিছে তামৰ পইচা
ফলিও পৰি পৰি আছে ;
দিব যদি পাৱা গুণা ফুলীয়া খনিয়া
কাললৈ থাকিব ছিয়া।

৬৩

ভলুকা বাঁহৰে আখি, মোৰ দেউতা
ভলুকা বাঁহৰে আখি ;
বতাহ বৰষুণে ওন্দোলাই আনিছে
আমাকো নথ'বা ৰাখি।

৬৪

ছেলেং কাপোৰৰ পুতল ;
খৰকৈ যোৱাগৈ গা ধুই আহাঁগৈ
ভাতৰো আহিছে উতল।

৬৫

গুৰুকো কৰিবা দান মোৰ দেউতা
ভকতক কৰিবা দান ;